

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Bakalářská práce

2012

Monika Másilková

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Náhrada škody způsobená trestným činem

Autor: Monika Másilková

Vedoucí práce: doc. JUDr. Jan Hejda, Ph.D.

Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Datum odevzdání: 30. 3. 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím
pramenů
a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Pelhřimově, dne 30.3.2012

.....
podpis

Anotace

Bakalářská práce se zabývá systémem náhrady škody způsobené trestným činem. Každý občan se stal nebo je potenciální obětí trestného činu, při němž dochází k poškození majetku, či újmě na zdraví. Celý proces domáhání se náhrady způsobené škody je velice zdlouhavý. Oběť trestného činu je v mnoha případech, kdy se v podstatě pouze snaží domoci spravedlnosti, vystavena většímu psychickému nátlaku než samotný pachatel. Je-li při spáchaném trestném činu přítomna i újma na zdraví, je oběť vystavená dalším faktorům, jako je dlouhodobá pracovní neschopnost, která může vést až v invalidní důchod, a v neposlední řadě snížení společenského uplatnění. Náhrada škody je přiznána v trestním řízení pouze v případě majetkové újmy, kterou lze vyjádřit v penězích, proto se v naprosté většině musí oběť jako žalobce domáhat přiznání náhrady škody v civilním řízení, kde se opět setkává s pachatelem, podstupuje znalecké posudky a v neposlední řadě musí vynaložit finanční sumu spojenou se zahájením řízení, a vypracováním znaleckého posudku. Většina těchto soudních řízení končí tím, že žalobci je přiznána jen nepatrná částka s porovnáním s jeho stavem.

Annotation

This thesis deals with the system of compensation for damage caused by the offense. Every citizen has become or is a potential victim of a crime, which involves property damage or injury. The whole process of pursuing the compensation for damage caused is very lengthy. The victim of a crime is in many cases, when in fact only trying to obtain justice, subject to psychological pressure greater than the actual perpetrator. If the crime committed at present and bodily injury, the victim is exposed to other factors such as long-term sick leave, which can result in disability pension, and not least the reduction of social applications. Liquidated damages are awarded in criminal proceedings only in case of property damage, which can be expressed in money, so the vast majority of the victim as a prosecutor to seek award of damages in civil proceedings, where he again meets with the offender, undergo expertise and last but not least, making a capital sum associated with the initiation of proceedings, and drafting expertise. Most of these judicial proceedings are terminated by the plaintiff is awarded only a small amount of comparison with its condition.

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucímu práce doc. JUDr. Janu Hejdovi, Ph.D. za odborné vedení a metodickou pomoc při zpracování zadaného tématu.

Cíl práce

- Vymezení základních pojmů týkající se procesu náhrady škody.
- Popis skutečností, kterým oběť musí čelit, a to od počátku celé události, v průběhu soudních řízení až po získání náhrady.
- Porovnání postavení oběti a pachatele podle českého právního řádu České republiky.
- Komparaci problému s vybranými státy EU
- Návrhy de lege ferenda ve prospěch posílení práv obětem trestného činu

Obsah

Úvod	9
1 Vymezení pojmů	11
1.1 <i>Podezřelý</i>	11
1.2 <i>Obviněný</i>	11
1.3 <i>Obžalovaný</i>	11
1.4 <i>Oběť</i>	11
1.5 <i>Poškozený</i>	13
1.6 <i>Trestný čin</i>	15
1.7 <i>Odpovědnost za škodu</i>	16
1.7.1 <i>Náhrada škody</i>	20
1.8 <i>Adhezní řízení</i>	33
2 Rozbor postavení oběti a pachatele v Českém právním řádu	36
2.1 <i>Přípravné řízení</i>	36
2.1.1 <i>Účel přípravného řízení</i>	36
2.1.2 <i>Postup šetření PČR</i>	37
2.1.3 <i>Role a postavení poškozeného v přípravném řízení</i>	37
2.1.4 <i>Postup u osob mladší 18 let</i>	41
3 Soudní řízení	43
3.1 <i>Trestní řízení před soudem</i>	43
3.1.1 <i>Adhezní řízení</i>	47
3.1.2 <i>Význam Probační a mediační služby</i>	49
3.1.3 <i>Trestní řízení před soudem s mladistvou osobou</i>	50
3.2 <i>Občanskoprávní řízení</i>	50
4 Odškodnění obětí v zahraničí	53
4.1 <i>Oběť trestného činu ve Švýcarsku</i>	54
4.2 <i>Poškozený podle slovenského trestního řádu</i>	55
4.3 <i>Rámcové rozhodnutí Rady EU z roku 2001 o postavení oběti v trestním řízení</i>	56
4.4 <i>Deklarace OSN o základních principech spravedlnosti oběti trestných činů a zneužití moci</i>	56
4.5 <i>Doporučení rady Evropy č. R (85) z roku 1985 o postavení oběti v rámci trestního procesu</i>	57
5 Doporučení oběti – jak postupovat	59
Závěr	62
Literatura	64
Seznam tabulek a grafů	67

Úvod

Téma pro mou bakalářskou práci, náhrada škody způsobená trestným činem, jsem si vybrala proto, že jde, dle mého názoru, o značně rozsáhlý problém, který je v praxi velkou měrou zlehčován. Potenciální obětí jsme praktický každý. Pod pojmem oběť si většina lidí představí člověka, kterému bylo fyzicky ublíženo nebo mu byla způsobena majetková újma. Avšak obětí je i ten, komu byla způsobena újma psychická. Pokud je oběti způsobena majetková nebo fyzická újma, tedy újma, která je postřehnutelná pouhým okem, je společností litována. Společnost jej pak přijímá jako někoho, „komu se něco stalo“. Dle mého názoru je ale psychická újma pro oběť trestného činu větší problém než za jaký je běžně považován. Nejen proto, že není pouhým okem viditelná, ale i z toho důvodu, že „vyléčení této rány“ vyžaduje trpělivost a čas. Je-li tomuto člověku nabídnuta pomocná ruka, ať se již jedná o podporu rodiny či odbornou pomoc, lze předpokládat, že po nějakém čase se zcela nebo částečně tento zapojí do běžného života. Je ale známo, že existují i uzavření lidé, kteří o svém problému neradi mluví. A to jsou, dle mého názoru ti, kdo se snaží případnému pachateli jeho počinání oplatit, mstít nebo naopak páchají sebevraždy. Oběti, které nikdo nenabídl pomocnou ruku ve formě odborné psychologické pomoci; oběti, které byla na náhradě škody přiznána nepatrná částka, ale o jeho psychickou stránku se nikdo nezajímal.

V životě každého člověka se objevují příjemné zážitky, ale i ty nepříjemné. Občas jsou však ty nepříjemné zážitky natolik intenzivní, že mohou vést k duševnímu traumatu. Jestliže si tyto negativní zážitky způsobíme sami, například našimi povahovými vlastnostmi, jsou většinou krátkodobé a vyjdeme z toho více poučení. Někdy se ale stane, že o tom, zda prožijeme negativní zážitek, v jaké míře, jak intenzivní a do jaké míry nás to poznamená, rozhodne někdo jiný. Ať už se staneme předmětem dopravní nehody nebo jiného druhu násilí, předmětem takového útoku proti nám je vždy jiná osoba. Daná situace je pro oběť mimořádná nejen svou nahodilostí, nezaviněností, ale také měrou duševního a fyzického utrpení. Mnohdy si následky z prožitého utrpení nese po celý život.

Podobná utrpení prožívá i rodina v případě, že přijdou o blízkého člověka. Smrt blízkého člověka vždy znamená extrémní zásah do života. Je definitivní a mimo kontrolu kohokoliv z nás. Pro to, abychom se s tímto traumatem vyrovnali, jsou velmi

důležité okolnosti, za kterých náš blízký zemřel. Některé příčiny úmrtí jsou nevyhnutelné, jako například stáří a jsme proto schopni je přijmout. Zemře-li ale náš blízký například při dopravní nehodě nebo následkem násilného trestného činu, nejsme schopni se s tímto faktem vyrovnat. Klademe si otázku, proč se to muselo stát a jen stěží se smiřujeme s realitou.

Pro osobu, která byla postižená trestným činem, stejně tak pro pozůstalé, kteří přišli o blízkého člověka následkem trestného činu, je velice důležitý spravedlivý rozsudek pro pachatele. V jejich očích je ochrana zájmu poškozené osoby prvořadou záležitostí. Povinnosti státu vůči „občanovi – pachatelovi“ jsou poměrně striktně a přesně dány, zatímco povinnosti vůči „občanovi - oběti trestného činu“ jsou stále nedostatečné.

Záměrem této práce je dodat obětem a veřejnosti odvalu a sebevědomí, zvýšit jejich jistoty, stejně jako jistoty rodiny oběti. Tím, že budou znát práva obětí kriminality a vědět, jak na tato práva v případě potřeby dosáhnout, budou schopni vyvíjet tlak na větší dodržování pravidel.

Smyslem náhrady škody, jak již vyplývá ze samotného názvu, by mělo být vykompenzování škody poškozenému. Český právní řád dává možnost několik způsobů, jak škodu nahradit, a to pokud je pachatel znám i pokud není. Je-li pachatel znám, poškozený se musí domáhat náhrady škody přímo po něm. Není-li znám, může požádat stát, případně různé nadace. Žádný z těchto způsobů však poškozenému nezaručuje jistotu, že jeho snažení bude úspěšně zakončeno. Vymáhání náhrady škody po pachateli je složitý proces, který vyžaduje pevnou vůli, velkou dávku trpělivosti a musí-li se poškozený se svým nárokem obrátit na občanskoprávní soud i nemalé finanční výdaje.

Ve své práci vyložím pojmy související s procesem náhrady škody, popíši možné druhy náhrady škody včetně rozdělení příslušného zákonného ustanovení. Záměrem této práce je poukázat na oběť trestného činu, jako takovou, přiblížit její pocity a poukázat na nerovnoměrné postavení oběti a pachatel v českém právu. Cílem mé práce je představit proces odškodňování oběti z pohledu práva, psychologie a laického vnímání každého občana. Teoretickou část bakalářské práce jsem zpracovala z odborných textů. Podklady pro kauzistiku mi poskytli advokáti zúčastněných stran a sama poškozená.

1 Vymezení pojmů

V této kapitole vymezím pojmy, které souvisí s celým procesem náhrady škody. Jedná se o pojmy podezřelý, obviněný, obžalovaný, poškozený, oběť, trestný čin, náhrada škody, adhezní řízení. O tyto pojmy se opírá celá bakalářská práce, proto je nezbytně vysvětlit jejich význam.

1.1 Podezřelý

S tímto pojmem se trestní řád setkává v § 76 – zadržení osoby podezřelé, dále pak v § 32 – obviněný. Taktéž se objevuje v souvislosti se zkráceným přípravným řízením (§ 179a-179h). V tomto řízení je podezřelý brán policií jako možný pachatel.

1.2 Obviněný

Pojem obviněný je upraven v § 32 trestního řádu: „*Toho, kdo je podezřelý ze spáchání trestného činu, lze považovat za obviněného a použít proti němu prostředků daných tímto zákonem teprve tehdy, bylo-li proti němu zahájeno trestní stíhání (§160)*“. Osoba je obviněným od té doby, co jí bylo sděleno obvinění do soudem nařízeného hlavního líčení. Obviněný má právo se vyjádřit ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinnu a k důkazům o nich. Jeho povinností však není vypovídat.¹

1.3 Obžalovaný

Je zakotven v § 12 odstavec 8 trestního řádu „*Po nařízení hlavního líčení se obviněný označuje jako obžalovaný*“.

1.4 Oběť

Kriminalita se týká nás všech, ať jsme jí byli ohroženi přímo nebo „pouze“

---

¹ CHMELÍK J. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního*. 2. vyd. Praha: Linde Praha a.s., 2009. ISBN 978-80-7201-778-2, s. 148

zprostředkovaně. Za oběť lze považovat kohokoliv, koho postihla nepříjemná, mnohdy až traumatizující událost, a to většinou bez vlastní vinny. Nutno říci, že za tuto událost nelze považovat pouze fyzické napadení, ale i jakékoliv psychické vydírání či psychický nátlak. To, co oběť po trestném činu prožívá, není v žádném případě nemorální. Má za sebou extrémní zážitek, na který přirozeně reaguje. Svou reakcí jsou zpravidla, jak muži, tak ženy velmi zaskočeni.

Po trestném činu se mohou objevit následující stavy:

- pocit opuštěnosti
- pocit neskutečna
- neschopnost koncentrace a jasného myšlení
- zhoršené chápání a interpretování informací
- změny nálad, od naprostého zoufalství a strachu k euforické veselosti
- pocit úzkosti
- ztráta důvěry
- potřeba být sám
- pocit nejistoty
- panika
- rostoucí podezíravost
- zvýšena potřeba péče a ohledů

Každý člověk je jedinečný, u někoho se vyvine pouze některá u reakcí, u jiného se dostaví celá řada reakcí. O dopadu trestného činu na oběť rozhodují tři faktory:

- momentální životní situace oběti v době, kdy k trestnému činu došlo
- průběh trestného činu a míra „pošpinění“ oběti pachatelem
- reakce všech osob v kontaktu s obětí po činu

Pojem oběť lze vyložit z několika úhlů pohledu. Trestní právo používá tento výraz v případě, kdy byla způsobena újma na zdraví.

Ve spojení s kriminalitou se liší primární (přímé) oběti a sekundární (nepřímé)

oběti. Za primární oběti je považována oběť, která byla trestným činem poškozena materiálně, fyzicky, či psychicky. Do skupiny primárních obětí dále patří pozůstalý po osobě, která v důsledku trestného činu přišla o život. Za sekundární oběť je brána blízká osoba poškozeného.²

Problematicke oběti se věnuje viktimologie, která zkoumá oběti trestných činů, jejich typologií a předpoklady stát se obětí trestného činu - viktimnost. Stejně tak se zabývá pomocí obětem, jejich odškodňováním a rehabilitací.

Definici oběti také zahrnuje zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, a to § 2 odstavec 1 a 2. Podle tohoto se obětí rozumí nejen, které vznikla škoda na zdraví v důsledku trestného činu, ale také osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela.

1.5 Poškozený

Pojem „poškozený“ upravuje § 43 trestního řádu. Za poškozeného v trestním řízení označujeme osobu, které bylo ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální či jiná škoda. § 43 odstavec 2 trestního řádu však uvádí, že „za poškozeného se nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem“. Poškozený může být fyzická osoba, právnická osoba nebo svědek. Poškozený je stranou procesní. Do jeho práv patří nahlížení do spisů, možnost činit návrhy na dokazování, účast při hlavním líčení a veřejném zasedání, právo na informaci o současném pobytu obviněného, případně obžalovaného, pokud má právo na náhradu škody, tuto žádat.

Jde-li o majetkovou škodu, tu lze, ve většině případů, at' již za pomoci znaleckých či odborných posudků, vyčíslit finančně a uložit tak pachateli povinnost jej nahradit. Český právní řád určuje hranici mezi přestupkem proti majetku (§ 50 zák. č. 200/1990 Sb., o přestupcích) a trestným činem (§ 205 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník). Tato hranice je stanovena na částku 5.000,- Kč včetně. Jde však o částku, za kterou je možné odcizenou či poškozenou věc v místě obvyklém opět poříditi. **Zákon však**

---

² ČÍRTKOVÁ, L. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-2014-2, s. 11-12

nepamatuje na to, že zničená věc má pro poškozeného mnohdy spíše citovou hodnotu.

V případě újmy na zdraví je stanovení finanční kompenzace pro poškozeného obtížné. Nutno podotknout, že v naprosté většině případů dochází, na základě protiprávního jednání pachatele nejen k narušení či poškození zdraví, ale také k psychické újmě. I v případě ublížení na zdraví zákon stanoví hranici mezi přestupkem a trestným činem. Dojde-li k ublížení na zdraví, kde lékař nevystaví pracovní neschopnost nebo doba léčení nepřesáhne 7 až 10 dní, nejedná se o trestný čin ublížení na zdraví dle § 146, ale pouze o přestupek proti občanskému soužití dle § 49 odst. 1. písm. c) zákona č. 200/1990 Sb. (v dopravě § 125c/1h) zákona č. 361/2000 o provozu na pozemních komunikacích). Tento přestupek je projednáván Komisí k projednávání přestupků a lze za něj uložit sankci do maximální výše 3.000,- Kč. Naopak, pokud to lze kvalifikovat jako přečin ublížení na zdraví dle § 145 tr. zákoníku, trestný čin těžké ublížení na zdraví dle § 145 tr. zákoníku, přečin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky dle § 146a tr. zákoníku a přečinu těžké ublížení na zdraví z nedbalosti dle § 147, pachateli hrozí trest odnětí svobody. Porovnáme-li obě varianty, jak trestný čin, tak přestupek, vidíme zde velký nepoměr. **Ani jedna varianta v sobě nezohledňuje skutečnost, jaký byl skutečný záměr pachatele oběti ublížit.** Poškozený má například drobné zranění na hlavě, které si nevyžádá pracovní neschopnost nebo nepřesáhne dobu léčení 7 - 10 dní, ale skutečný záměr pachatele mohl být takový, že poškozeného hodlal usmrtit. Poškozený má sice drobná poranění na hlavě a nelze tento skutek posuzovat za trestný čin, pouze jako přestupek, ale v případě, že by se pachateli podařilo svůj záměr dokončit, oběť by byla usmrcena.

V případě rozsáhlých trestných činů, jako například krádeží, bývá větší počet poškozených. I toto zákon zohledňuje a s touto situací počítá: *„Je-li počet poškozených mimořádně vysoký a jednotlivým výkonem jejich práv by mohl být ohrožen rychlý průběh trestního stíhání, rozhodne předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce, že poškození mohou svá práva v trestním řízení uplatňovat pouze prostřednictvím společného zmocněnce, kterého si zvolí. Rozhodnutí oznámí v řízení před soudem soud a v přípravném řízení státní zástupce poškozeným, kteří již uplatnili nárok na náhradu škody; ostatním poškozeným rozhodnutí oznámí při prvním úkonu trestního řízení, ke kterému se předvolávají nebo o kterém se vyrozumívají.*

*Jestliže by celkový počet zvolených zmocněnců vzrostl na více než šest a poškození se mezi sebou o výběru nedohodnou, provede výběr s přihlédnutím k zájmům poškozených soud. Společný zmocněnec vykonává práva poškozených, které zastupuje, včetně uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení.*³

1.6 Trestný čin

Trestný čin je definován v § 13 trestního zákoníku. Trestné činy jsou děleny na:

- a) přečiny (nedbalostní trestné činy, kde je horní hranice trestu odnětí svobody do 5 let)
- b) zločiny a zvláště závažné zločiny (úmyslné trestné činy, s horní hranicí odnětí svobody nejméně 10 let).

Základní znak trestného činu je formální stránka, neboli skutková podstata trestného činu, která je souhrnem skutkových povinných znaků:

1. **Objekt** (zájem, který je chráněn zákonem)
2. **Objektivní stránka** (jednání pachatele, následek tohoto jednání a příčinná souvislost mezi jednáním a následkem)
3. **subjekt** (pachatel)
4. **subjektivní stránka** (motiv, pohnutka)
  - a) **úmysl přímý** (pachatel chtěl svým jednáním způsobit takový následek)
  - b) **úmysl nepřímý** (pachatel věděl, že tímto jednáním může způsobit tento následek a byl s tímto srozuměn)
  - c) **nedbalost vědomá** (pachatel věděl, že tento následek mohl způsobit, ale bez přiměřeného důvodu spoléhá, že se tomu tak nestane)
  - d) **nedbalost nevědomá** (pachatel nevěděl, že tímto jednáním může způsobit takový následek, ale vědět by to s ohledem na okolnosti a své osobní poměry, měl)

---

³ § 44 odst. 2 zákon č. 141/1961 Sb

1.7 Odpovědnost za škodu

Škoda je v českém právu vymezena jako újma, kterou poškozený utrpí na svém majetku, majetkových právech nebo zdraví důsledkem protiprávního jednání jiné osoby. Odpovědnost za škodu upravuje občanský zákoník, pro oblast obchodních vztahů to jest obchodní zákoník a v oblasti pracovněprávních vztahů se využívá zákoník práce. Trestní zákon rozlišuje škodu nikoli nepatrnou, škodu nikoli malou, větší škodu, značnou škodu a škodu velkého rozsahu.

Odpovědnost za škodu dle občanského práva

Občanské právo upravuje majetkové vztahy, jak fyzické tak právnické a za jejich porušení stanoví sankce. Dojde-li ke vzniku škody, mělo by občanské právo chránit práva poškozeného a donutit škůdce způsobenou škodu uhradit. Obecnou odpovědnost upravuje občanský zákoník v § 420:

„(1) Každý odpovídá za škodu, kterou způsobí jinému provozní činností.

(2) Škoda je způsobena provozní činností, je-li způsobena

- a) činností, která má provozní povahu, nebo věcí použitou při činnosti,*
- b) fyzikálními, chemickými, popřípadě biologickými vlivy provozu na okolí,*
- c) oprávněným prováděním nebo zajištěním prací, jimiž je způsobena jinému škoda na nemovitosti nebo je mu podstatně ztíženo nebo znemožněno užívání nemovitosti.*

(3) Odpovědnosti za škodu se ten, kdo ji způsobil, zproští, jen prokáže-li, že škoda byla způsobena neodvratitelnou událostí nemající původ v provozu anebo vlastním jednáním poškozeného.“

Předpokladem odpovědnosti za škodu dle občanského zákoníku je protiprávní úkon, škoda, příčinná souvislost a zavinění. Poruší-li občan právní povinnosti, která mu byla uložena, je tento úkon kvalifikován, dle občanského zákoníku, jako protiprávní. Poškozený, který tímto protiprávním jednáním utrpěl škodu, má za povinnost tuto v soudním sporu prokázat. Jakákoliv způsobená škoda, je pro společnost nežádoucí, neboť znamená nejen ztráty na majetku, ale i na zdraví. V této oblasti občanský zákoník klade důraz na prevenci, a to v § 415:

„Každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.“

Vedle přesně určených všeobecných postupů týkající se odpovědnosti za vzniklou škodu, existují i specifické případy odpovědnosti. Jedním takovým případem je odpovědnost dopravce za škodu, která vznikne při poskytnuté přepravě služeb. Tato je zakotvena v § 764 občanského zákoníku:

(1) Vznikne-li cestujícímu za přepravy škoda na zdraví nebo škoda na zavazadlech přepravovaných společně s ním či na věcech, které měl u sebe, odpovídá za ni dopravce podle ustanovení o odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků (§ 427 až 431).

(2) Za škodu způsobenou na zavazadlech přepravovaných odděleně od cestujících odpovídá dopravce podle ustanovení o odpovědnosti při nákladní přepravě.

Dalším specifikem jsou škody, které vzniknout v souvislosti se silničním provozem. Ty jsou posuzované dle silničního zákona (zákon č. 135/1961 Sb.). Jedná se například o škody vzniklé v souvislosti se sjízdností vozovky, schůdností chodníku apod.. Zvláštními typy odpovědnosti jsou:

Odpovědnost za převzaté věci upravující se § 421 občanského zákoníku:

„Každý, kdo od jiného převzal věc, jež má být předmětem jeho závazku, odpovídá za její poškození, ztrátu nebo zničení, ledaže by ke škodě došlo i jinak“.

Škoda způsobená okolnostmi dle § 421a občanského zákoníku:

„1) Každý odpovídá i za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito. Této odpovědnosti se nemůže zprostit.“

2) Odpovědnost podle odstavce 1 se vztahuje i na poskytování zdravotnických, sociálních, veterinárních a jiných biologických služeb“.

Škoda způsobená nezletilou osobou a osobou ztíženou duševní poruchou dle § 422 občanského zákoníku:

„(1) Nezletilý nebo ten, kdo je stížen duševní poruchou, odpovídá za škodu jím způsobenou, je-li schopen ovládnout své jednání a posoudit jeho následky; společně, nerozdílně s ním odpovídá, kdo je povinen vykonávat nad ním dohled. Není-li ten, kdo způsobí škodu, pro nezletilost nebo pro duševní poruchu schopen ovládnout své jednání nebo posoudit jeho následky, odpovídá za škodu ten, kdo je povinen vykonávat nad ním dohled.“

(2) Kdo je povinen vykonávat dohled, zproští se odpovědnosti, jestliže prokáže,

že náležitý dohled nezanedbal.

(3) Vykonává-li dohled organizace, její pracovníci dohledem pověřeni sami za škodu takto vzniklou podle tohoto zákona neodpovídají; jejich odpovědnost podle pracovněprávních předpisů není tím dotčena“.

Potenciální obětí je každý z nás, ať již v zaměstnání nebo v rodině. Stejně tak odpovědnost za způsobenou škodu nese rovněž každý z nás. „Škůdce může být kdokoli bez ohledu na státní příslušnost, věk, tělesné nebo duševní zdraví či způsobilost k právním úkonům, bez ohledu na to, v jakém je vztahu k subjektu oprávněnému k přijetí náhrady škody, bez ohledu na kvalifikaci, zkušenosti, zda šlo jednání volní či nikoli, zda porušil či neporušil právní povinnosti nebo spolu vytvořilo škodnou událost a aby z toho v příčinné souvislosti vznikla škoda.“⁴ Tato odpovědnost je v českém právním řádu upravena dle několika zákonných ustanovení.

Odpovědnost za škodu v obchodních vztazích

Obchodní zákoník upravuje vztahy mezi podnikateli. Odpovědnost za škodu se jej týká v těch případech, kdy dojde k porušení závazkového vztahu, který vznikl v jeho souladu. Náhrada škody je v obchodním zákoníku upravena v § 373, včetně okolností vylučující odpovědnost § 374:

„§ 373

Kdo poruší svou povinnost ze závazkového vztahu, je povinen nahradit škodu tím způsobenou druhé straně, ledaže prokáže, že porušení povinností bylo způsobeno okolnostmi vylučujícími odpovědnost.

§ 374

(1) Za okolnosti vylučující odpovědnost se považuje překážka, jež nastala nezávisle na vůli povinné strany a brání jí ve splnění její povinnosti, jestliže nelze rozumně předpokládat, že by povinná strana tuto překážku nebo její následky odvrátila nebo překonala, a dále, že by v době vzniku závazku tuto překážku předvíдалa.

(2) Odpovědnost nevylučuje překážka, která vznikla teprve v době, kdy povinná strana byla v prodlení s plněním své povinnosti, nebo vznikla z jejich hospodářských

---

⁴ BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M. *Náhrada škody podle občanského, obchodního, pracovního a správního práva*. 1. vyd. Praha: Linde, 1995. ISBN 80-85647-53-2., s. 15

poměří.

(3) Účinky vylučující odpovědnost jsou omezeny pouze na dobu, dokud trvá překážka, s níž jsou tyto účinky spojeny.“

Odpovědnost za škodu v pracovněprávních vztazích

Pro závěr, zda odpovědnost za škodu vychází z pracovněprávního či občanskoprávního nároku, není až tak významné, zda zaměstnanec porušil povinnosti, uložené mu zákoníkem práce nebo jinému právními předpisy. Porušení povinnosti ze strany škůdce je předpokladem jak pro vznik odpovědnosti za škodu dle občanského zákoníku ustanovení § 420 odstavec 1, tak i pro odpovědnost zaměstnance za škodu podle ustanovení § 250 zákoníku práce. Zásadním v tomto směru je to, zda činnost, kterou byla zaměstnancem způsobena škoda jeho zaměstnavateli, postrádá či nepostrádá místní, časový a zejména věcný vztah k plnění pracovních úkolů škůdce.

„Jestliže zde zaměstnanec uzavíral některé obchody s odběrateli (zaměstnavatele) jako soukromý podnikatel fyzická osoba a na vlastní účet "v úmyslu opatřit sobě prospěch", je nepochybné, že tím nesledoval z objektivního ani ze subjektivního hlediska plnění pracovních úkolů u svého zaměstnavatele, ale výlučně "vlastní prospěch", a že tedy touto činností jednoznačně vybočil z mezí plnění pracovních úkolů (přímé souvislosti s ním). Okolnost, že touto činností porušil (také) své povinnosti z pracovního poměru, je tu nepodstatná; rozhodující je, že zaměstnanec jednáním, z něhož jeho zaměstnavateli vznikla škoda, nesledoval plnění pracovních úkolů, ale jen "svoje zájmy", a že tu proto chybí věcný (vnitřní účelový) vztah k plnění pracovních úkolů. Zaměstnavatel proto důvodně dovozuje, že pohledávka za zaměstnancem nemá povahu pracovněprávního, ale občanskoprávního nároku, a že je proto způsobilá být postoupena na jiného.“⁵

Zaměstnanec má právo na náhradu škody, která mu byla způsobena diskriminačním jednáním. Diskriminace je v pracovních věcech charakterizována jako jednání zaměstnavatele, které směřuje přímo nebo nepřímo ke znevýhodnění jednoho nebo i více zaměstnanců nebo ve srovnání s jinými zaměstnanci téhož zaměstnavatele, jehož pohnutkou jsou zákonem stanovené diskriminační důvody. Dojde-li při

---

⁵ podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 2593/2010, 2612/2010, ze dne 20. 9

pracovněprávních vztazích k diskriminaci, má zaměstnanec právo se po zaměstnavateli domáhat, aby bylo od diskriminace upuštěno, aby byly odstraněny následky diskriminace, aby mu bylo dáno přiměřené zadostiučinění nebo mu byla poskytnuta náhrada nemajetkové újmy v penězích. Zaměstnanec je oprávněn požadovat i další náhradu škody, vznikne-li mu v pracovním vztahu jakákoliv újma.

1.7.1 Náhrada škody

Náhrada škody je možná uvedením v předešlý stav nebo peněžní náhradou. Jde-li o náhradu majetkovou, rozlišují se dvě složky, a to skutečná škoda a ušlý zisk. Vedle toho pak poškozený může požadovat i náhradu účelových nákladů spojených s léčením a přiměřené náklady spojené s pohřbem. V českém právu se nepovažuje za škodu morální újmu. Výjimku tvoří škoda na zdraví, u které se hradí bolestné a ztížení společenského uplatnění a opětovným plněním ztráta na výdělku, na důchodu, v případě usmrcení pak náklady na výživu pozůstalých. Další náhrady nemajetkové újmy se poškozený musí domoci v občanskoprávním řízení.

Zde si je třeba uvědomit, že oběť má již od počátku samotného činu značné výdaje v souvislosti se svojí léčbou. Hradí nejen poplatky spojené s hospitalizací, následnou rehabilitací, ale finanční výdaje má i jeho rodina. Prakticky tedy nastávají situace, kdy poškozený je následkem trestného činu hospitalizován v lékařském zařízení, kde hradí, v současné době 100,- Kč za den. Na návštěvy za ním dojíždí jeho rodinný příslušníci, kteří si hradí cestovné, berou si dovolenou v práci a, jak se to běžně dělá, vozí pacientovi „něco na návštěvu“. Utrpěl-li poškozený následkem jednání pachatele jakýkoliv druh postižení, například, je-li na kolečkovém křesle, je nucen upravit jeho bytové poměry situaci, v horší variantě zcela změnit bydliště. Jsou zde také další následky, zejména psychické, které mají dopad na celou rodinu.

Dle mého názoru, pokud je pachatel trestného činu od počátku znám, například u dopravních nehod, měl by mít za povinnost veškeré tyto náklady poškozenému i jeho rodině hradit, a to již od počátku zahájení trestního stíhání.

Poškozený může požadovat několik druhů náhrady škody:

- 1) náhrada škody na věcech (majetku) – prioritou je náhrada škody v penězích, nicméně, žalovaný může provést náhradu škody uvedením věci do stavu, v němž

se nacházela před způsobením škody.

- 2) náhrada škody na zdraví - (jednorázově se odškodňuje náhrada bolestného, ztížení společenského uplatnění, náhrada za ztrátu na výdělků v době pracovní neschopnosti, náhrada nákladů řízení a náhrada spojená s pohřbem, formou renty pak ztráta na výdělků po skončení pracovní neschopnosti a náhrada na výživu pozůstalým). Náhrada škody způsobená na zdraví se provádí pouze v penězích.

Náhrada nákladů léčení – jde se o poškozeným vynaložené náklady, které použil ke zlepšení svého zdravotního stavu. Jedná se například o výdaje na vydatnější stravu, náklady na ošetřovatelku, apod.. Do nákladů se nezahrnují výdaje za dojíždění za hospitalizovaným příbuzným.

Náhrada za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti poškozeného – „činí rozdíl mezi jeho průměrným výdělkem před poškozením a nemocenským“⁶.

Náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti – tvoří rozdíl mezi průměrným výdělkem před poškozením a výdělkem dosahovaným po poškození s připočtením případného invalidního důchodu.

Bolestné – poskytuje se za bolesti způsobené poškozením na zdraví, popřípadě jeho léčením či odstraňováním jeho následků. Odškodnění bolesti patří k základním nárokům žalobce. Výše odškodného bolesti upravuje vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 440/2004 Sb.. Tato vyhláška přesně stanoví postup bodového hodnocení. Hodnota jednoho bodu činí 120,- Kč. Lékař, který bodové hodnocení vypracovává je oprávněn celkové hodnocení bolesti zvýšit až o 50 %, a to za předpokladu, že zrnění vyžadovala náročný způsob léčení.

Ztížení společenského uplatnění – poskytuje se tehdy, jestliže poškození na zdraví má prokazatelné nepříznivé důsledky pro život poškozeného, pro uspokojení jeho životních potřeb, společenských potřeb nebo plnění společenských úkolů. Tyto důsledky musí být trvalé. Povinností soudu je pak posoudit předpoklady, které měl poškozený pro uplatnění v životě a ve společnosti a které byly následkem úrazu

---

⁶ BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M. *Náhrada škody podle občanského, obchodního, pracovního a správního práva*. 1. vyd. Praha: Linde, 1995. ISBN 80-85647-53-2, st. 125

omezeny nebo zcela ztraceny. Uzná-li, že jsou splněny předpoklady podle § 7 odstavec 3 zákona č. 440/2001 Sb., výši odškodněného přiměřené zvýší. Určování bodové hodnocení se řídí vyhláškou Ministerstva zdravotnictví č. 440/2004 Sb..

Promlčecí lhůta u uplatnění nároku na náhradu škody činí dva roky od doby, co se poškozený dozví o škodě a kdo je za ni zodpovědný, tato doba je označována jako subjektivní promlčecí doba. Nárok na náhradu škody se promlčí nejpozději za tři roky od doby, kdy ke škodě došlo, tzv. objektivní promlčecí doba. U škody, která je způsobena úmyslně, činí promlčecí lhůta deset let. U škody na zdraví se uplatňuje lhůta objektivní.

Jiná lhůta k plnění je z pojištění odpovědnosti za škodu. Toto pojištění chrání pojištěného v případech, kdy způsobí třetí osobě škodu, za kterou odpovídá a kterou je povinen uhradit. V současné době existují dva druhy pojištění za škodu (smluvní, zákonné). Výhodou pojištění odpovědnosti za škodu je jednak v uhrazovací funkci pojišťovny za pojištěnce, což má za následek to, že poškozený nemusí svůj nárok vymáhat na škůdci zdoluhavou soudní cestou, ale je mu vyplacen z finančních prostředků pojišťovny. *Občanský zákoník neřeší výslovně otázku, zda nárok, který přešel na pojišťovnu, má charakter nároku na náhradu škody i co do důsledku týkající se promlčení. Jestliže si takový postihový nárok ponechává uvedený charakter i co do důsledků promlčení, může to mít za následek, že pojišťovna, která neuzná nárok pojištěného a bude zavázána k plnění z pojistné smlouvy, po soudním řízení, trvajícím více než rok nebude už moci uplatnit nárok vůči škůdci, neboť se během jednoho roku od vzniku škody promlčel, jestliže byl škůdce znám a výše škody též známa“⁷.*

Občanský zákoník je založen na principu odpovědnosti za předpokládané nedbalostní zavinění. Znamená to, že poškozený musí dokázat, že škoda vznikla v souvislosti s porušením právní povinnosti, naopak škůdce nese důkazní břemeno k vyvracení své viny. Soud v současné době zkoumá při každém řízení, jaký byl život poškozeného před úrazem, tedy, jaké měl koníčky, co obstarával v domácnosti apod. a jak se změnil po úrazu. Dle mého názoru však nejsou

---

⁷ BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M. *Náhrada škody podle občanského, obchodního, pracovního a správního práva*. 1. vyd. Praha: Linde, 1995. ISBN 80-85647-53-2., s. 158

vytvořené žádné ucházející normy, které by tuto změnu poškozenému objektivně posoudily a provedly příslušnou finančně kompenzaci.

Návrh nového občanského zákoníku

V současné době je v Parlamentu České republiky návrh na změnu občanského zákoníku, který jde evoluční.

Změny týkající se náhrady škody spočívají:

- v posílení práv poškozeného
- v opravě patrných nesprávností například v oblasti náhrady škody způsobené provozní činností
- ve výslovném zákonném zakotvení právních pravidel, která jsou v současném občanském zákoníku pro laika obtížně vyvoditelná z pouhého textu

Za koncepční změny lze považovat:

- upřednostnění náhrady škody uvedením do předešlého stavu;
- upuštění od tabulek pro výpočet náhrad za újmu na životě či zdraví

Konkrétní změna by se měla týkat **náhrady za poničení věci – zohlednění nákladů nutných k obnově věci**. Nynější občanský zákoník uvádí, že náhrada za zničenou část věci odpovídá ceně opravy. Od ceny opravy se však odečítá částka odpovídající skutečnosti, že nová součást je cennější než ta nahrazovaná.

Příklad: Vlastník předal autoopravně svůj vůz, aby provedla celkovou prohlídku. Do automobilu, garážovaného v autoopravně, vnikli hlodavci a prokousali sedadla. Cena za nová sedadla činí 60.000,- Kč. Zničená sedadla však měla (v důsledku stáří) cenu jen 40.000,- Kč. Řešení situace dle nynějšího občanského zákoníku: Hradí-li autobazar škodu v penězích, poskytne vlastníku částku 40.000,- Kč, ačkoli vlastník musí vynaložit 60.000,- Kč. Stejně je tomu v případě, že se hradí škoda uvedením do předešlého stavu. Autoopravná zakoupí nová sedadla v hodnotě 60.000,- Kč), avšak poškozený jí doplatí 20.000,- Kč. Návrh občanského zákoníku by tuto situaci řešil jinak: „Při určení výše škody [...] zohlední se, co poškozený musí k obnovení nebo nahrazení funkce věci účelně vynaložit.“ Soud by již nemohl opomíjet, že k obnovení možnosti užívat automobil je nutno zakoupit nová sedadla za částku 60.000, Kč.

Dalším změna v občanském zákoníku by měla brát v úvahu **úmyslné či jinak zavrženíhodné poškození věci – odškodnění osobního neštěstí a náhrada zvláštní obliby**. Podle nynějšího občanského zákoníku se při určení výše škody na věci vychází z ceny v době poškození. Tato výše tedy v sobě nezahrnuje skutečnost, že věc byla zničena například úmyslně nebo měla pro poškozeného zvláštní hodnotu.

Příklad: vandal při vloupání úmyslně zničí fotografii zemřelé matky. Poškozený měl pouze tuto, jedinou, fotografii své matky.

Návrh občanského zákoníku stanoví: „*Poškodil-li škůdce věc ze svévole nebo škodolibosti, nahradí poškozenému cenu zvláštní obliby.*“ V tomto případě by se poškozenému poskytla peněžitá náhrada odpovídající nikoli tržní ceně fotografie, nýbrž takové ceně, jakou fotografie měla podle objektivních skutečností pro samotného poškozeného.

Nový občanský zákoník by měl přinést změnu i v oblasti **provozní činnosti – vyvážení určení náhrady škody**. Obecně škodu hradí jen ten, kdo ji způsobil protiprávně a zároveň zaviněně. Zaviněně jedná, kdo si nepočínal s péčí požadovanou vzhledem k okolnostem (například se opomněl rozhlédnout před vstupem do vozovky). Toto platí jak podle nynějšího, tak navrhovaného občanského zákoníku. Odlišná však je škoda způsobena provozní činností. Podle nynějšího občanského zákoníku ten, kdo vykonává provozní činnost je povinen hradit i takovou škodu, kterou nezavinil, i když jejímu vzniku nemohl předejít.

Příklad: Elektrikář – živnostník opravuje elektrický rozvod. Vynaložil náležitou odbornou péči, ale, vzhledem k nepředvídatelně špatnému stavu sítě, dojde ke zničení desítek elektrických spotřebičů v okolí.

Návrh občanského zákoníku již „netrestá“ osoby, jejichž provozní činnost vedla ke vzniku neodvratné škody. Takové osoby se povinností nahradit škodu vzniklou provozní činností mohou zprostit, jestliže prokážou, že vynaložily „*veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo*“.

Obsahem návrhu občanského zákoníku je i náhrada škody, a to **přednostně uvedením do předešlého stavu**. Je-li někomu způsobena škoda na věci, jsou zde dva způsoby náhrady: buď v penězích, anebo uvedením do předešlého stavu. Nynější občanský zákoník vychází z toho, že škoda se hradí v penězích. Pokud poškozený upřednostňuje náhradu škody uvedením do předešlého stavu, musí toto navrhnout. Taktéž i v

případech, kdy je uvedení do předešlého stavu navrženo, soud je přízná, jen je-li možné a účelné. Návrh občanského zákoníku zakotvuje náhradu škody uvedením do předešlého stavu jako standardní řešení. Od tohoto standardního řešení se soud odchýlí jen ve dvou případech, a to navrhne-li to samotný poškozený (upřednostňuje-li náhradu v penězích) nebo není-li náhrada uvedením do předešlého stavu dobře možná

Poslední změnou, o které bych se ráda zmínila, **zrušení tabulek týkajících se náhrady za újmu na zdraví a odškodnění pozůstalých**. Kdo způsobí jinému újmu na zdraví je povinen poskytnout mu náhradu. Stejně tak ten, kdo usmrtí člověka, je povinen odškodnit pozůstalé. Nynější občanský zákoník určuje peněžní náhradu jak za újmu na zdraví, tak za usmrcení blízké osoby tabulky. Podle těchto tabulek činí náhrada za ochrnutí na všechny čtyři končetiny 360.000,- Kč; ztratí-li muž do 45 let obě varlata, obdrží 144.000,- Kč. Tyto částky lze zvýšit, avšak jen ve zvlášť výjimečných případech hodných mimořádného zřetele. V případě usmrcení blízké osoby činí náhrada pozůstalému (například manželovi) 240.000,- Kč. Návrh občanského zákoníku již žádné tabulky neobsahuje a neomezuje soudce v tom, aby určil, po zohlednění veškerých okolností, spravedlivou náhradu. Po přijetí návrhu soudy přestanou vycházet z příliš nízkých částek. Výši náhrady budou moci soudu přizpůsobovat relevantním okolnostem a rozlišovat zda k amputaci končetiny došlo u vědce, anebo talentovaného sportovce; zda varlata ztratil 45-letý, či 15-letý muž; nebo zda pozůstalý manžel, který má být odškodněn, s manželkou již nežil patnáct let, anebo s ní měl naopak velmi blízký vztah.

Možnosti kompenzace obětí trestných činů

Pokud se staneme obětí trestného činu a utrpíme nějaký druh škody, existuje, dle konkrétní situace několik možností, jak nám může být tato škoda alespoň částečně kompenzována. Přehled těchto možností znázorňuje následující tabulka.

Tabulka č. 1 – Přehled možností kompenzace

	PACHATEL ZNÁMÝ	PACHATEL NEZNÁMÝ
Od pachatele	Náhrada škody: → v trestním řízení → v občanskoprávním řízení	
Od státu	Dle zákona o pomoci obětem trestných činů → sociální dávky → státní sociální podpora	Dle zákona o pomoci obětem trestných činů → sociální dávky → státní sociální podpora

Od pojišťovny	Pojištění → odpovědnost za škodu uzavřené pachatelem, jeho povinné ručení → životní, zdravotní, úrazová pojistka oběti, či její pojištění domácnosti, pojištění motorového vozidla či jiného majetku → pojistky spojené s platebními kartami atd.	Pojištění → odpovědnost za škodu uzavřené pachatelem, jeho povinné ručení → životní, zdravotní, úrazová pojistka oběti, či její pojištění domácnosti, pojištění motorového vozidla či jiného majetku → pojistky spojené s platebními kartami atd.
Jiné zdroje	→ nadace, sbírky, nadační fondy	→ nadace, sbírky, nadační fondy

Peněžité pomoc od státu

Tento nárok upravuje zákon č. 209/1997 Sb. o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti. O tomto nároku jsou povinni všechno orgány činné v trestním řízení poškozeného poučit. Vznikla-li poškozenému v důsledku trestného činu škoda na zdraví nebo v důsledku trestného činu zemřel rodič, manžel či dítě poškozeného, kteří s ním žili ve společné domácnosti nebo osoba, jež mu poskytovala výživu, na následky trestného činu zemřela, může žádat stát o peněžitou pomoc. O pomoc nelze žádat, byla-li trestným činem způsobena majetková nebo morální újma. Pokud jde o škodu na zdraví, zde stát poskytne pomoc pouze v případě, že škoda nebyla již plně uhrazena pachatelem nebo z jiných zdrojů. Jedná se o jednorázovou pomoc, kdy stát poskytne finanční prostředky poškozenému na překlenutí jeho zhoršené sociální situace způsobenou trestným činem.

Jde-li o škodu na zdraví, peněžité pomoc se poskytuje buď v paušální částce 25.000,- Kč, anebo ve výši, jež představuje obětí prokázanou ztrátu na výdělků, náklady spojené s léčením, které musí být rovněž prokázané. Pokud již poškozený obdržel na náhradu škody finanční hotovost z jiných zdrojů, jako například od pachatele nebo pojišťovny, tato částka se o to sníží. Maximální částku, kterou lze poskytnout je 150.000,- Kč. Pokud jde o pozůstalé, zde se hradí paušální částka ve výši 150.000 Kč. Celková pomoc nesmí přesáhnout částku 450.000,- Kč. Pokud je počet oprávněných pozůstalých více než 3, částka se přiměřeně krátí. Výše částky, která je poškozenému poskytována, nemusí být vzhledem k sociální situaci oběti, přiznána, může být ale také zkrácena. Při posuzování žádosti se dále zkoumá i fakt, zda oběť využila všech zákonných prostředků pro to, aby uplatnila svůj nárok na náhradu škody.

Peněžité pomoc není poškozenému poskytnuta, pokud nedal nebo vzal zpět trestní stíhání pachatele, jestliže je tento souhlas podmínkou pro zahájení trestního stíhání

nebo pokračování v něm. Dále není pomoc poskytnuta, pokud poškozený odepřel výpověď pro blízký vztah k pachateli.

Žádost o peněžitou pomoc se podává u Ministerstva spravedlnosti ČR. Poškozený ve své žádosti musí uvést své jméno a příjmení, datum narození, rodné číslo a bydliště. K žádosti musí připojit:

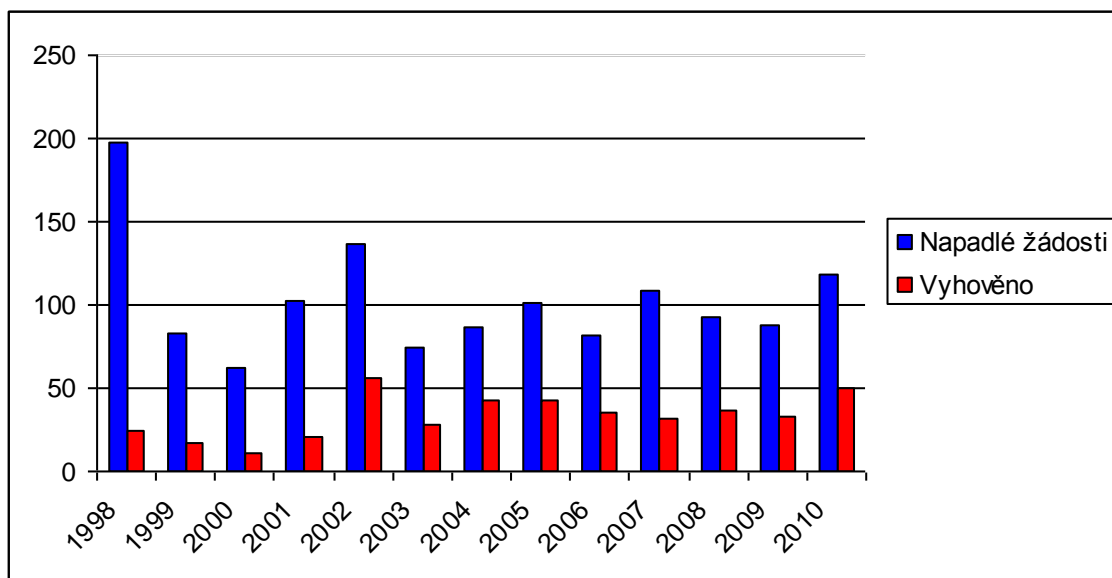
- oprávnění jednat jménem dítěte (jestliže jde o nezletilou osobu)
- rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení (pokud toto poškozený nemůže předložit, pak musí označit orgán činný v trestním řízení, který v trestném činu naposledy konal řízení a uvést údaje o pachateli)
- bodové hodnocení vytrpěné bolesti vystavené ošetřujícím lékařem (pokud byla oběti způsobena škoda na zdraví)
- úmrtní list osoby, která zemřela následkem trestného činu a listiny dokládající vztah mezi pozůstalým a zemřelým (pokud o peněžitou pomoc žádá osoba pozůstalá, tato osoba je povinna dále uvést, zda je jedinou osobou splňující tyto podmínky)
- údaje o opatřeních, které poškozený učinil k vymáhání škody
- údaje o majetkových a výdělečných poměrech poškozeného

Ministerstvo spravedlnosti nevyžaduje povinnou formu žádosti. Žádost musí být vyřízena do tří měsíců a je bezplatná. Proti rozhodnutí o neposkytnutí peněžní pomoci není možné se odvolat.

Je třeba zdůraznit, že poskytnutá peněžité pomoc je pouze „půjčka“. Pokud poškozený obdrží náhradu škody od pachatele, je povinen tuto poskytnutou pomoc ministerstvu vrátit v celé výši. Poškozený může ministerstvo požádat, aby mu bylo vrácení peněžité pomoci prominuto. V tom případě ministerstvo zváží sociální situaci poškozeného a výši poskytnuté pomoci.

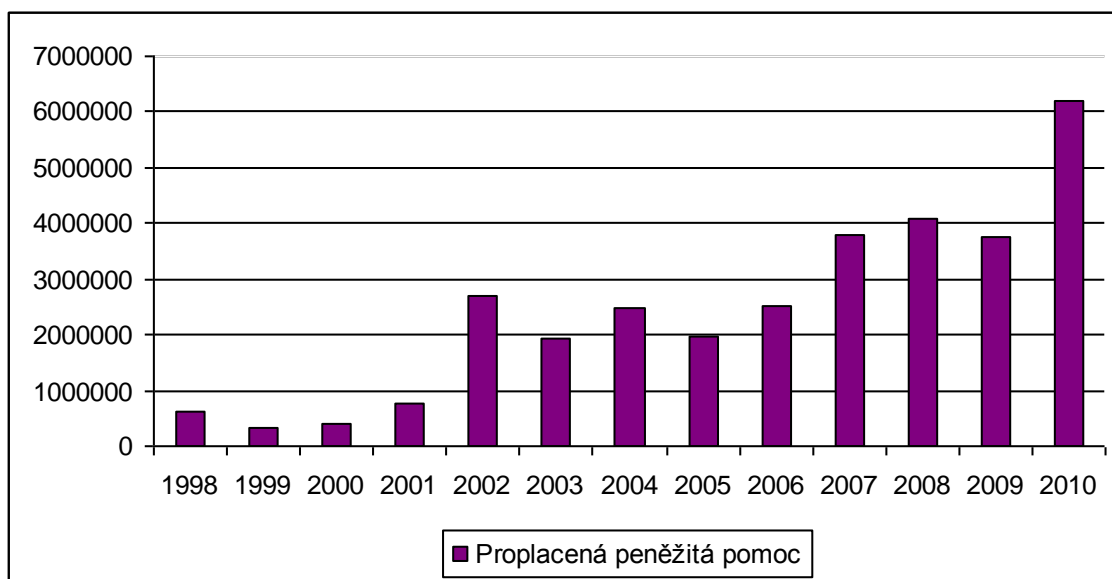
Jak znázorňuje graf 2 a 3, vývoj napadených žádostí je mnohonásobně vyšší než počet kladně vyřízených žádostí, zatímco proplacená peněžité částka každým rokem stoupá.

Graf č. 1 – Vývoj nápadů žádostí o peněžitou pomoc

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR

Graf č. 2 – Výše proplacené peněžité pomoci

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR

Kazuistika poškozené osoby

Pro srovnání, jak se život člověka může změnit po chybě zdravotnického zařízení, uvádím kazuistiku poškozené osoby. Z praktické části se podíváme na postup, který musí poškozený při domáhání se nároku na náhradu škody absolvovat. **Cílem kazuistiky je:**

1) srovnání běžného života poškozené, který vedla před zákrokem v porovnání se změnou po nezdařeném zákroku

2) zamyšlení se nad tím, zda soudem přiznaná finanční kompenzaci za nezdařený zákrok vynahradí poškozené trauma, které musela prožít a následná úskalí v životě, které jí i celé její rodině, tato změna nepochybně přinesla.

Počáteční anamnéza poškozené: poškozená 32 let, vdaná, dvě malé děti ve věku 1 a 3 roky, celá rodina žije na vesnici v rodinném domě, kde mají hospodářství, manželé se zúčastňují všech místních aktivit (ať již jde o plesy, rybářské závody, apod.). Matka se stará o domácnost, je na mateřské dovolené. Otec podniká a tráví od rána do večera v práci, aby finančně zabezpečil rodinu, neboť splácí hypotéku, kterou si vzali na opravu domu. Matka navštěvuje s větším z dětí pravidelně bazén a obstarává běžný chod domácnosti. Matka se snaží po nocích, kdy děti spí, přivydělat šitím pro známé. Navíc, manžela otec byl po operaci kyčelního kloubu, špatně chodil, proto mu v domácnosti zajišťovala běžné nákupy, úklid domácnosti, otop.

Hospitalizace: poškozená po konzultaci se svým gynekologem nastoupila do nemocnice a 29.6.2006 podstoupila operaci cisty, při níž jí odstranili pravý vaječník. Dne 30.6.2006 jí byl odstraněn nefunkční stend a dne 3.7.2006 byla propuštěna domů. Již následující den 4.7.2006 dostala bolesti břicha. Dne 4.7.2006 byla vyšetřena pro bolesti břicha opět na gynekologii, kde jí po vyšetření s kapkami na bolest poslali domů. Doma měl stále velké bolesti, bez pomoci manžela si nedokázala dojít ani na záchod. Upadala do bezvědomí. V nemocnici na gynekologii jí vyšetřili, udělali ultrazvuk, dostala vývod a kapačku na bolest. Pro velké bolesti břicha ji však převezli na sál k reoperaci, přestože dostávala velké množství antibiotik, bolesti břicha a křeče přetrvávali. Měla průjem, zvracela. Dne 13.7.2006 jí opět pro velké bolesti převezli na ultrazvuk, kde ji opět zjistili cistu na vaječníku, což po konzultaci uznali za nemožné, neboť vaječník ji odoperovali. Při vyšetření jí tři lékaři zjistili nějakou tekutinu, přesto jí dne 13.7.2006 propustili do domácího ošetřování. Bolesti a křeče přesto pokračovali, v noci se neustále budila propocená, měla hořkost v puse, byla zesláblá, nemohla se postarat sama o sebe natož o děti a domácnost. Dne 23.7.2006 ji rodiče odvezli na chirurgickou ambulanci v Pelhřimově, kde jí při operaci zjistili, že při první operaci na gynekologii byla propálená 2 cm díra mezi pravou ledvinou a močovým měchýřem a jí

tekla do břicha moč, byla přímo ohrožena na životě. Dne 24.7.2006 ji operovali znovu již potřetí. Urologem jí byl zaveden stend mezi ledvinou a močovým měchýřem v místě propálení. Dne 31.7.2006 byla propuštěna domu. Následně dostala horečku a zimnici, při močení měla krev v moči a pro velké bolesti ji manžel odvezl opět na urologii do Pelhřimova. Zde ji vycévkovali, udělali ultrazvuk a předepsali antibiotika. Od té doby se nebyla schopna sama ani napít. Tyto problémy jí přetrvávali i při odstranění stendu dne 30.8.2006. První zástupce nemocnice nabídl pacientce v rámci dohody částku 175.000,- Kč. Pacientka nesouhlasila a požadovala částku 1.000.000,- Kč.

Průběh vymožení náhrady škody: K mimosoudní dohodě nedošlo, proto koncem roku 2007 podala pacientka prostřednictvím svého právního zástupce žalobu na náhradu škody ve výši 1.000.000,- Kč. Současně podala návrh na osvobození od placení poplatku z návrhu. Podle § 11 odst. 2 pís. e) zákona o soudních poplatcích mu soud vyhověl a žalobkyni osvobodil od placení poplatku z návrhu. Žalovaná strana, Nemocnice Pelhřimov, se rovněž nechala zastoupit právním zástupcem. Právní zástupce nemocnice podal návrh na přistoupení vedlejšího účastníka pojišťovny, Kooperativa Pojišťovna, a.s., Vienna Insurance Group, a soud návrhu vyhověl. Pojišťovna v tomto sporu vystupovala jako vedlejší účastník na straně žalované. První jednání proběhlo v dubnu roku 2008, kde se všechny tři strany shodly na vypracování znaleckých posudků.

Soud následně pověřil vypracováním znaleckého posudku 3. lékařskou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Cílem bylo určit bodové ohodnocení bolestného a ztížení společenské uplatnění žalobkyně. V usnesení uložil žalobkyni i žalovanému uhradit zálohu na vypracování znaleckého posudku ve výši 15.000 Kč, a to do tří dnů. Než odešel spis příslušné fakultě, byl červenec 2008.

Znalci si celý spis prostudovali, vyžádali si potřebnou dokumentaci a vyzvali žalobkyni, aby se dostavila na vyšetření. Žalobkyně se tedy za doprovodu svého manžela na své náklady do Prahy dostavila. Kompletně vypracovaný znalecký posudek byl soudu doručen i se spisem v prosinci roku 2008. Na začátku roku 2009 soudkyně vypracovaný posudek rozeslala všem stranám a současně s tím nařídila i jednání na únor s tím, že k jednání byl pozván i znalec, který znalecký posudek vypracovával a dohlížel nad ním.

Jednání trvalo 4 hodiny a celou dobu byl vyslýchán dotyčný znalec. Uvedl, že:

„vývoj zdravotního stavu každého pacienta je nevyzpytatelný, tím spíše pokud jde o psychické potíže. Obecně však platí, že pokud jde o psychické postižení postraumatické události, postupem se tyto potíže se zmírňují, ke zlepšení může dojít taktéž i léčbou. Objektivně prokazatelné následky by žalobkyni neměli ovlivnit v jejím pracovním uplatnění v profesi šičky. Tato práce je neriziková s hlediska psychické zátěže. Nelze říci, že by žalobkyně v důsledku operace v roce 2006 nesměla otěhotnět, ale nelze vyloučit, že by u ní byla pravděpodobnost zdárného ukončení těhotenství nižší než u úplně zdravé populace. Pokud jde o bodové ohodnocení, jde-li o položky 172 vyhl. vztahující se k hypertrogickým jizvám přiklonil se při hodnocení ke 100 bodů, neboť v případě žalobkyně bylo předmětem polemiky, zda lze položku 172 použít. Bolesti ledvin jsou subjektivním jevem, pokud jde o poruchy vyprazdňování, z části jsou podmíněny následky, to bylo také zohledněno použitím pol. 081 poruchu břišního lisu. Pokud šlo o položku 016, použil 1000 bodů. Vyhláška č. 440/2001 Sb. v platném znění uvádí rozpětí 500-1500 bodů. Psychiatr bodové ohodnocení určil sám na základě vyšetření žalobkyně, my jsme s tímto ohodnocením nepolemizovali. Ust. § 6 odst. 1 vyhl. umožňuje zvýšit ztížení spol. uplatnění až o 50 %. Uvádí se, že je třeba přihlídnout zejména k věku poškozeného. Zastáváme pravidlo, že u poškozeného do 20 let, dáváme plných 50 %, nad 70 let nenavýšuje vůbec. U žalobkyně došlo k poškození ve věku 28 let, proto 70-28 zvýšili jsme jej o 42 %“.

Právní zástupce závěrem navrhl, aby soud návrhu v plném rozsahu vyhověl. Zároveň účtoval náklady řízení ve výši 79.014,50 Kč. Vedlejší účastník na straně žalované i žalovaná souhlasně prohlásili, že se jim zdá bodové hodnocení přemrštěné. Navrhli, aby soud přiznal žalobkyni bolestné ve výši 75.144,- Kč za bodové ohodnocení 626,6 bodů a ztížení společenského uplatnění ve výši 99.600,- Kč za 830 bodů. Následně byl vyhlášen rozsudek, kde byla žalované uložena povinnost zaplatit žalobkyni náhradu škody ve výši 603.390,- Kč, dále zaplatit státu soudní poplatek ve výši 24.000,- Kč, současně i to, aby žalovaný a vedlejší účastník na straně žalované zaplatili žalobkyni společně a nerozdílně náhradu nákladů řízení ve výši 79.014,50 Kč, to vše do tří dnů od právní moci rozsudku. Jak strana žalovaný, tak žalobkyně se proti uvedenému rozsudku odvolali.

Odvolací soud obě odvolání posoudil. Žalobkyně žádala uhradit i zbývající, zamítnutou část, náhrady škody, tedy celkovou částku 1.000.000,- Kč. Žalovaný ve

svém odvolání namítl skutečnost, že soud podle § 7 odstavec 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb. zvýšil žalobkyni odškodnění, ale ne základní stanovené částky, ale již ze znalcem zvýšené částky. Soud obě odvolání řádně projednal a dospěl ke skutečnosti, že odvolání žalobkyně není důvodné a proto jej zamítl. Pokud jde o odvolání žalované strany, uznal, že došlo k pochybění ze strany soudu první stupně, když dvojnásobek náhrady vypočítal z částky zahrnující již zvýšení provedené znalci o 42 %. Proto o částku představující tento rozdíl, tedy o 78.120,- Kč žalobu zamítl.

Zhodnocení situace: Před nezdařenou operací byla pacientka celkově zdravá, zcela běžně vykonávala práce, starala se o domácnost, děti, manžela. Po opakovaných operacích je traumatizována možností recidivy předchozího stavu, na což byla upozorněna. Nyní přetrvávají bolesti jizvy, často jí bolí záda a ledviny. Jizvy jí bolí i při pohlavním styku, což velmi negativně ovlivňuje její sexuální život. Bojí se, že kvůli tomu ztratí manžela. V noci má mnohočetné a stále se opakující tísnivé pocity a vrací se jí prožitky z nemocnice. Po celou dobu hospitalizace v nemocnici měla strach o děti. Skutečnost, že se nemohla o děti postarat, ji sužovalo a deptalo. Lékař jí přímo řekl, že může vnitřní sešití prasknout a jí poteče opět moč do břicha.

Pokud jde o znalcem stanovené bodové hodnocení v otázce bolestného, dle mého názoru, vychází ze skutečné události a z objektivních poznatků. Složitější je však otázka bodového hodnocení ztížení společenského uplatnění. Podle znaleckého posudku byla pacientka ohodnocena následujícím způsobem:

Položka 081 – poškození stěny břišní provázané porušením břišního lisu - 250 bodů

Položka 172 – pooperační zjizvení - 100 bodů

Položka 016 – posttraumatická stressová porucha s tendencí přechodu do chronicity, anxiosně-fobická porucha - 1000 bodů

Položka 017 – dyspareunie - 200 bodů

Celkem tedy byla ohodnocena 1550 body. Toto bodové ohodnocení bylo navýšeno podle § 6 odstavec 1 písm. c) vyhlášky 440/2001 Sb., a to s ohledem na věk o 42 %, tedy o 651 bodů. Příslušná lékařská fakulta si vytvořila svojí pomůcku, podle které zvyšuje základní hodnocení podle výše citovaného paragrafu:

- nastane-li předmětná zdravotní újma ve věku 20 let, navyšují bodové

ohodnocení ztížení společenského uplatnění o plných 50 %

- nastane-li předmětná zdravotní újma ve věku 70 nebo více let, nenavyšujeme základní bodové ohodnocení ztížení společenského uplatnění vůbec, tedy navyšujeme je o 0 %
- nastane-li předmětná újma na zdraví ve věku mezi 20 a 70 lety, navyšujeme základní bodové ohodnocení ztížení společenského uplatnění o X % pole lineárního vztahu: $X = 70 - \text{věk}$

V závěru kapitoly o bodovém hodnocení ztížení společenského uplatnění znalec dále uvádí, že souhlasí s tím, že dne 29.6.2006 došlo k pochybení při poskytnutí zdravotní péče v důsledku postupu non lege artis⁸. Dle jeho názoru jde o vzácnou komplikaci, která se ale může při tomto zákroku objevit, i když k němu docházet nemá.

Zde jsme si popsali z praktické stránky, co všechno musela poškozená absolvovat. Poškozené byla přiznána, na základě pravomocného rozsudku, částka něco málo přes 600.000,- Kč (nepočítáme-li náklady řízení apod..). V současné době je to přibližně 25 průměrných mezd. Pro většinou z nás velká částka. Ovšem je tato částka dostatečně vysoká i poškozenou? Dle mého názoru ne. Soud a soudní znalci provedli jakési bodové ohodnocení a následně z tohoto soudce vypočítal finanční kompenzaci. Jak soud, tak i soudní, znalci jsou vázáni tabulkami, které jim přesně udávají, kolik bodů za konkrétní problém přidělit. Dle mého názoru toto není dobře, neboť soud má v tomto ohledu svázané ruce a není mu dovoleno objektivně posoudit skutečně dopady na poškozeného. Částečnou změnu k posílení práv poškozeného by mohl přinést návrh nového občanského zákoníku.

1.8 Adhezní řízení

Adhezní řízení je součástí trestního řízení, tedy netvoří samostatnou část. Náplní adhezního řízení je posoudit nárok poškozeného na náhradu škody. Soud o této náhradě rozhoduje dle hmotného práva. Významem adhezního řízení je tedy to, že současně

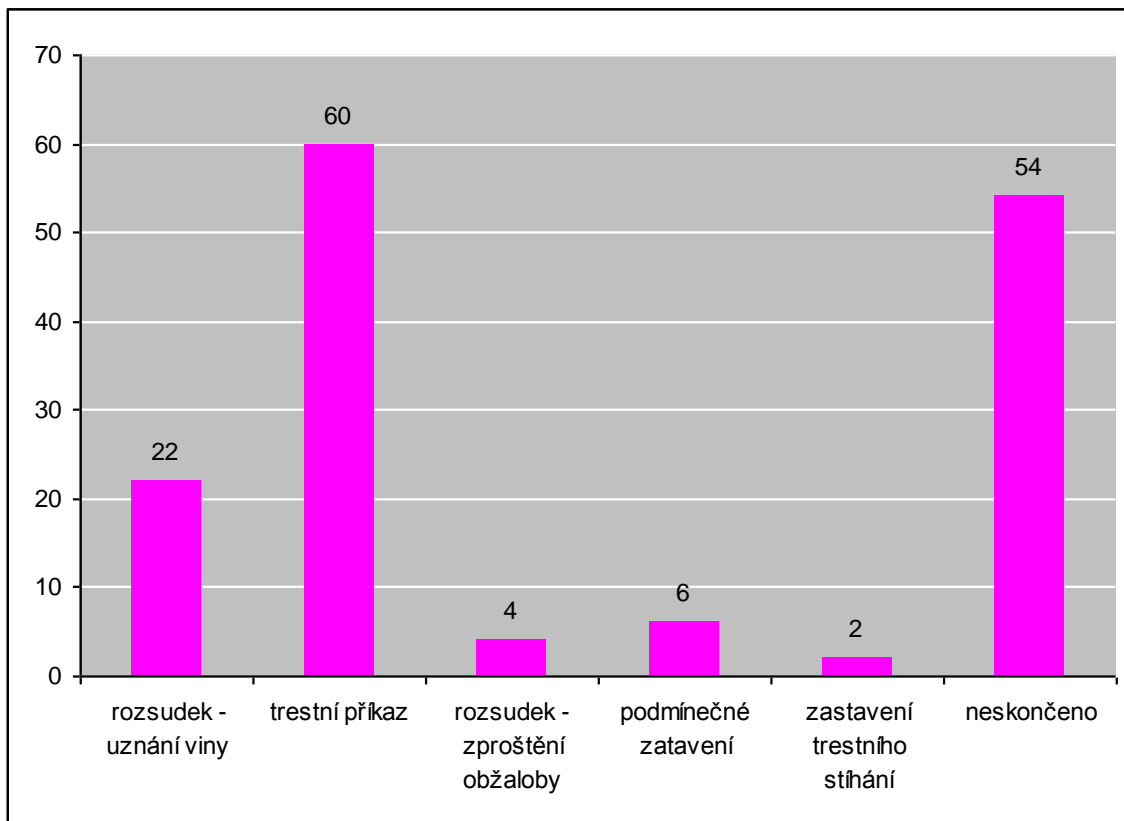
⁸ postup, který nesplní pravidla pro to být označen za 'lege artis'. Jedná se o postupy medicínský neověřené, ty, které nejsou dle aktuálních nejnovějších vědeckých poznatků, zastaralé nebo méně účinné (či až případně nebezpečné)

s trestním stíháním obviněného dojde k projednání nároku poškozeného na náhradu škody. Poškozený má tak rychleji k dispozici exekuční titul. V rámci adhezního řízení lze projednat náhradu pouze majetkovou škody.

Uplatní-li poškozený svůj nárok na náhradu škody způsobenou trestným činem včas a je-li obžalovanému za tento trestný čin odsouzen, soud mu podle § 228 trestního řádu uloží povinnost tuto škodu nahradit. Nemá-li soud dostatečné podklady pro to, aby povinnost k náhradě škody obžalovanému uložil, odkáže poškozeného dle § 229 trestního řádu se svými právy na řízení ve věcech občanskoprávních. Stejně tak je tomu v případě, že nesouhlasí s výší přiznaného nároku o náhradě škody.

Aby si běžný občan dokázal představit úspěšnost odškodněných obětí, provedla jsem jednoduchý výzkum u Okresního soudu v Pelhřimově. Vzala jsem období od 1.1.2011 do 30.3.2011. Výzkumným vzorkem pro zpracování je 148 soudních spisů zaměřených na trestné činy za období od 1.1.2011 do 31.3.2011, při kterých došlo k majetkové škodě. Výzkum probíhal na trestním oddělení Okresního soudu v Pelhřimově. Případy v jednotlivých spisech jsou si velice podobné. Většinou je jednalo o majetkovou trestnou činnost. Z předešlého textu již víme, že jedna z podmínek k úspěšnému vymožení náhrady škody je i pravomocné odsouzení pachatele. Graf č. 1 nám znázorňuje způsob vyřízení všech těchto spisů. A nakonec, tabulka č. 2 nám udává informace o tom, jaká výše náhrady škody byla uplatňována u pravomocně ukončených věcí (tedy, jak již víme z grafu č. 1, jde o 94 věcí, neboť 54 jich nebylo pravomocně ukončeno).

Graf č. 3 – Způsob vyřízení trestných věcí

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 2 – Majetková škoda u pravomocně skončených věcí

celkem uplatněná škoda	483.254,- Kč
vyhověno	298.028,- Kč
zamítnuto	185.226,- Kč

Zdroj: Vlatní výzkum

Musím poukázat na tu skutečnost, že větší část uplatňované i vyhověné částky pojal jeden spis, kde se jednalo o rozsáhlou majetkovou trestnou činnost. Zbylá částka je rozdělena ve zbývajících věcech. K zamítnutí přiznání náhrady škody docházelo v naprosté většině z toho důvodu, že poškozený nebyl schopen doložit potřebné doklady a soud tak jeho návrh musel zamítnout.

2 Rozbor postavení oběti a pachatele v Českém právním řádu

Od samotného trestného činu až po konečnou náhradu škody musí oběť tohoto činu projít několika etapami. V této kapitole se zaměřím na porovnání práv a povinností oběti a pachatele trestného činu. V závěru navrhnou možnosti řešení pro zlepšení postavení oběti.

2.1 Přípravné řízení

Podle § 8 trestního řádu jsou státní orgány povinni neprodleně oznámit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu skutečnosti, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin. V praxi to znamená, že pokud se člověk stal obětí trestného činu, ať již napadením nebo jiným způsobem a je převezen do lékařského zařízení, je povinností lékaře tuto skutečnost oznámit na Policii ČR. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že se tak mnohdy neděje. Proto kolikrát podstatné důkazy, vedoucí k tomu, aby byl pachatel trestného činu odhalen a následně za své protiprávní jednání odsouzen, nejsou Policií zajištěny právě z toho důvodu, že lékař skutečnost nenahlásí bezprostřední po ošetření. Zajišťování stop tedy probíhá s několikadenním prodlením. Lékař, který skutečnost nenahlásí je vystaven hrozbě trestního stíhání. § 368 zákona č. 40/2009 Sb., uvádí, že kdo se hodnověrným způsobem dozví, že někdo jiný spáchal trestný čin (mimo jiné také těžké ublížení na zdraví podle § 145 téhož zákona), bude potrestán odnětím svobody až na tři léta. Dotazem na různá oddělení Policie ČR jsem zjistila, že ohlášení úrazu od lékařů se k nim dostává běžně za tři dny, což působí na následné prokázání viny osobě pachatele trestného činu s tím spojenou i náhradu škody za tento trestný čin.

2.1.1 Účel přípravného řízení

Hlavním smyslem přípravného řízení je odhalit trestné činy, odkrýt pachatele těchto trestných činů, provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů a vyhledání dalších důkazů, na základě nichž pak státní zástupce rozhodne o tom, zda ve věci podá obžalobu. Přípravné řízení zcela nepochybně plní klíčovou roli při úspěšnosti

dokazování před soudem, tím i průběh trestního řízení a s tím spojeným i adhezním řízením.

V průběhu přípravného řízení má poškozený právo navrhopvat důkazy, které by pomohly usvědčit pachatele nebo prokázat výši škody, jemu způsobené.

2.1.2 Postup šetření PČR

Každý případ se po oznámení, ať již samotným poškozeným, lékařem či svědkem, začíná šetřit na Policii ČR. Řízení se zahajuje sepsáním Protokolu o trestním oznámení. Pokud jej sepisuje samotný poškozený, souběžně s tímto oznámením podepisuje i Poučení poškozeného v trestním řízení. Po tomto úkonu pověřený policista sepíše Záznam o zahájení úkonů trestního řízení a od této doby začíná běžet lhůta dvou měsíců pro vyřešení celé věci. V případě, že v této lhůtě nedojde k prokázání viny konkrétnímu pachateli, policejní orgán může lhůtu k prověřování prodloužit dle ust. § 159 odst. 2, 3 tr. řádu, kde dozorujícímú státnímu zastupitelství, potažmo státnímu zástupci zdůvodní důvody prodloužení lhůty a jaké úkony budou ze strany policejního orgánu ještě provedeny. Následuje Protokol o podání vysvětlení. V této fázi není ještě nikdo oficiálně podezřelý. Poté následuje shromažďování důkazů (lékařské zprávy, výslech svědků, apod.). Po těchto úkonech přichází rozhodnutí. Možnosti rozhodnutí jsou tři:

- 1) odložení věci podle § 159a odst. 5 trestního řádu (např. nepodařilo se zjistit pachatele apod.)
- 2) nejedná se o trestný čin, ale pouze o některý přestupek uvedený v přestupkovém zákoně č. 200/1990 Sb., o přestupcích a podle ust. § 159a odstavec 1 trestního řádu policejní orgán věc odevzdá příslušnému orgánu k projednání
- 3) jsou dány důvody, že se jedná o trestný čin (následuje podle § 179b odst. 3 trestního řádu Sdělení podezření a následný, opakovaný výslech, nyní již v postavení podezřelého na Protokol o podání vysvětlení osoby podezřelé. Po tomto policejní orgán spis předloží spolu se Zprávou o výsledku zkráceného řízení podle § 179c odst. 1 trestního řádu do 14 dnů státnímu zástupci.

2.1.3 Role a postavení poškozeného v přípravném řízení

Tento proces vyšetřování začíná většinou bezprostředně po události. Je standardní situací, že poškozený, musí podstupovat náročné výslechy, zatímco podezřelý, který celou situaci způsobil, se v mnoha případech nedostavuje k výslechu, není k zastizení, apod. Policie ČR má sice právo dotyčného předvést, nicméně, kolikrát ani sama neví, kde se zdržuje.

Pro poškozeného je celé vyšetřování nesmírnou psychickou zátěží, a to nejen v případech, kdy přišel například při autonehodě o blízkého člověka, ale i tehdy, kdy se stal obětí trestného činu, např. fyzického napadení. Oběť trestného činu se většinou cítí zmateně, nemůže uvěřit tomu, co se stalo, cítí strach, zlost a nedokáže uvažovat racionálně. V této fázi šoku jsou to především policisté, kteří se s obětí bezprostředně po události setkávají.

Při oprávněném hlášení celé události, poškozený podepisuje Protokol o trestním oznámení i Poučení poškozeného v trestním řízení. Kromě poučení, které ho informují o tom, že má právo používat svůj mateřský jazyk, bych se zaměřila na ty, které mají pro poškozeného zásadní význam. § 55 odst. 2 tr. řádu mu umožňuje, aby žádal o utajení své podoby a podepsal protokol se smyšleným jménem a příjmením. Praxe jednotlivých Okresních státních zastupitelství je různá, ale na základě dialogu s příslušníky policie, se tento paragraf nerealizuje. Pokud totiž policista sepíše příslušný protokol se smyšleným jménem a příjmením, státní zástupce mu spis vrátí s tím, že tam chce konkrétního člověka uvést. V praxi poté nastávají situace, kdy skupina poškozených, svědčící proti obviněným, kteří fyzicky vyhrožovali nejen jim, ale celé jejich rodině, není pravomocně odsouzena. Pokud by totiž poškození mohli vystupovat pod smyšleným jménem, měli utajenou svou podobu a s dotyčnými se nemuseli setkat, je větší pravděpodobnost, že by se do celého procesu zapojili a pomohli příslušné obviněné usvědčit. Vždyť právě jejich svědectví je v mnoha případech jedno z nejdůležitějších. Naopak, pokud mají poškození vystupovat veřejně pod svým jménem, setkávat se s násilníkem, ať již na policii nebo u soudu, většina z nich si to ze strachu o sebe a svou rodinu rozmyslí. Další poučení je podle § 158 odst. 2 trestního řádu, který nás upozorňuje na zodpovědnost, pokud uvedeme nepravdivé údaje, zejména trestný čin krivého obvinění, § 345 tr. zákoníku - pomluvu, § 184 tr. zákoníku - poškozování cizích práv, § 181 tr. zákoníku - nadřívání, § 366 trestního zákoníku - krivé vysvětlení. Pokud tedy jako poškozený, po těžkém otřesu mozku s výpadkem

paměti podám vysvětlení, kde uvedu, že si pamatuji jen útržky, kde si vybavuji podezřelého, jak mě fyzicky napadl, jedná se o křivou výpověď nebo pouze o „sen“, který je způsoben mým zdravotním stavem? Poučení poškozeného v trestním řízení poučuje poškozeného v převážné části o náhradě škody. Sděluje mu, že má právo na náhradu škody, pokud mu vznikla a také na to, že návrh, aby soud uložil obžalovanému tuto škodu nahradit, musí učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování (§ 206 odst. 2 trestního řádu). Poškozený je také poučen o tom, že podle § 157a odst. 1 trestního řádu má právo žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v přípravném řízení, ovšem tato žádost není vázaná lhůtou. Těžko říci, co jsou to průtahy v řízení, když na všechny úkony má Policie ČR striktně stanovený čas zákonem a pokud člověka, který je považován za podezřelého, nemůže sehnat, věc odloží. Poškozený s tím nemůže nic dělat. Celé zdoluhavé vyšetřování na policii trvá minimálně dva měsíce, avšak lhůtu si policista může nechat ještě prodloužit.

Poškozený je oprávněn uplatnit svůj nárok na náhradu škody již v přípravném řízení. Orgány činné v trestním řízení musí poškozeného v souvislosti s uplatňováním nároku na náhradu škody poučit. Poškozený svůj nárok může učinit jak ústně do protokolu nebo písemně. Z návrhu musí být jasné z jakého důvodu a v jaké výši náhradu škody uplatňuje a musí směřovat proti konkrétní osobě. Pokud je cílem poškozeného, aby mu soud v odsuzujícím rozsudku nárok přiznal, pak musí svůj nárok uplatnit nejpozději před zahájením dokazování u hlavního líčení. Uplatnění nároku není však otázkou pouze pro poškozeného. Dojde-li k ublížení na zdraví, které vzniklo v důsledku protiprávního jednání druhé osoby a poškozený je ošetřen lékařským zařízením, má podle § 55 zákona č. 48/1997 Sb. zdravotní pojišťovna právo na náhradu nákladů vynaložených na péči o pojištěnce, tzn. poškozeného. V případě, že důsledkem poškození zdraví se poškozený nachází v pracovní neschopnosti, i Okresní správa sociálního zabezpečení podle § 126 zákona č. 187/2006 Sb. má právo na regresní náhradu nemocenského pojištění. Obě tyto organizace se mohou připojit jako poškození již v přípravném řízení.

Pokud policie neshledá důvodu, že se jedná o trestný čin, ale pouze o přešupek, probíhá řízení u přešupkové komise. To ovšem pro poškozeného nic neřeší, nýbrž dle sdělení člena přešupkové komise, pokud jde o náhradu škody, přiznává se jen škoda malá (např. rozbité hodinky, osobní oblečení, apod.) Při větší škodě je poškozený

odkázán na soud.

Co se týká poškozeného, stát na něj nemyslí ani v tak důležité věci, jakým je hmotné zabezpečení. Ve většině případů poškozený nastoupí následkem úrazu do pracovní neschopnosti. Lékař na vystavený doklad vyplní, že se jednalo o úraz. Okresní správa sociálního zabezpečení je povinna přezkoumat, zda si dotyčná osoba úraz nezpůsobila sama, např. pod vlivem alkoholu. Bez tohoto nemůže o nemocenské rozhodnout⁹. Pokud by si dotyčná osoba úraz způsobila sama, měla by nárok na výplatu nemocenské pouze ve výši 50 %. Okresní správa sociálního zabezpečení tedy provádí dotaz na Policii ČR, aby jim poskytla informace ohledně toho, zda si dotyčná osoba, která se nachází v pracovní neschopnosti, úraz nezpůsobila sama. Do doby, než nedostane odpověď od policie, nevyplácí nic. Policie má sice na odpověď 30 dnů, ale v naprosté většině čeká až do konečného rozhodnutí. **Vezmeme-li tedy v úvahu, že vyšetřování trvá několik měsíců poškozený, který se stal obětí jakéhokoliv trestného činu, je po celou dobu bez finančních prostředků.** Je tedy třeba pozastavit se nad tím, kdo je v této fázi vyšetřování více „postižen“. Obviněný, který podstoupí několik málo výslechů, chodí do práce, má pravidelný příjem, baví se nebo poškozený, který je bez finančních prostředků a zdravotně a psychicky vyčerpaný.

Další diskutabilní otázkou jsou práva a povinnosti oběti a pachatele. **Dle mého názoru, práva pachatele daleko převyšují práva oběti, zatímco povinnosti má oběť podstatně větší než pachatel.** Už jen to, že se oběť odhodlá jít podat trestní oznámení, vyžaduje velkou dávku odvahy. Zatímco pachatel v této fázi doufá, že oběť není natolik „silná“, aby na policii vůbec šla. **Proč tedy pro oběť nepřipravit nějaký program – komfort za její odhodlání v podobě například bezplatně přiděleného advokáta, psychologickou pomoc apod..** V současné době je již na každém Krajském ředitelství Policie ČR k dispozici tým psychologů, kteří jsou v případě potřeby oběti zdarma nápomocni. Naopak, k pachateli bych byla přísnější. **V den, kdy oběť podá trestní oznámení, bych nechala formou předběžného opatření do 48 hodin rozhodnout soud o částce, která by byla vyplácena ze strany pachatele oběti trestného činu.** Co se týká výslechů na policii, i k těmto mám zásadní výhrady. Může se stát, že policie vyslechne oběť a pachatele a následuje opětovný výslech, kdy většinou dochází

---

⁹ § 25 písm. a) a § 31 zákona č. 187/2006 Sb.

k vysvětlení věcí, které uvedla druhá strana. Praxe bývá ale jiná. Policie se k oběti chová spíše jako ke zdroji informací než k člověku, kterému se něco stalo. Po oběti se chce, aby věc nahlásil, vysvětlil proč tak činí, co se stalo, zda se připojuje k náhradě škody, zda navrhuje důkazy, doložit potřebné doklady atd.. Po pachateli se v podstatě žádá pouze to, aby podal vysvětlení k celé situaci a na svou obhajobu a samozřejmě, také má právo navrhopvat důkazy. Nehledě na to, že pokud pachatel splní zákonné podmínky, již v této fázi má přiděleného advokáta. S tímto naprosto nesouhlasím. Člověka, který spáchal trestný čin, zastupuje advokát, tedy stojí za ním člověk, který dané věci rozumí, radí mu, hájí ho, říká mu, co má dělat. Ale oběť nemá vedle sebe nikoho. Proto, dle mého názoru, by měla být situace opačná. **Oběti by měl být automaticky a bezplatně přidělen advokát, který ji bude doprovázet při každém výslechu a bude jí oporou.** U pachatele bych volila pravidlo „chceš advokáta? Ano, ale na své náklady“.

Další věcí, která je, dle mého názoru, problém, je lhůta, kterou má policie na vyřízení věci. Budeme vycházet ze základní lhůty dva měsíce. Jak již bylo řešeno výše, policejní orgán může požádat státního zástupce o prodloužení této lhůty. Chápu, že policista, který dostane věc přidělenou, nemá pouze tento jediný případ. Ale to oběť trestného činu přeci nemusí zajímat. Pro ni je nejdůležitější, aby se věc vyřešila v co nejkratším časovém úseku. **U trestných činů, kde dojde k újmě na zdraví, bych stanovila, i s ohledem na možné znalecké posudky, mezní hranici 1 měsíc.**

2.1.4 Postup u osob mladší 18 let

Zcela odlišná situace je, že se do role ať již podezřelého nebo poškozeného dostane osoba mladší 18 let. Tato skupina se dělí na nezletilé (jedná se o osoby mladší 15 let) a mladistvé (dosáhly věku 15 let, ale nedovršily 18 rok). U obou těchto skupin se v první řadě vyrozumí rodiče a následně Orgán sociálně-právní ochrany dětí. Osoba mladší 15 let není trestně odpovědná¹⁰, proto proti ní nelze vést trestní stíhání. Za přítomnosti rodičů, případně ustanoveného obhájce dítě podá vysvětlení a příslušný kriminalista celou věc, odloží dle ust. § 159a odst. 2 tr. řádu. Jiné je to u mladistvého. S ním se postupuje jako s osobou plnoletou, pouze s tím, rozdílem, že při výslechu musí

---

¹⁰ § 25 zákon č. 40/2009 Sb.

být přítomen Orgán sociálně právní ochrany dětí, rodiče, případně ustanovený obhájce. U mladistvých je také mírnější případný trest. Trestní činy spojené s nezletilými a mladistvými šetří Skupina kriminální policie a vyšetřování. Orgány činné v trestním řízení nesmí poskytnout informace, které by vedly k odhalení identity obviněného.

V našem se státě se nám podařilo vytvořit takovou situaci, kdy nezletilí páchají různé trestné činy, za které není nikdo zodpovědný. Poslanecká sněmovna schválila 30.11.2005 návrh trestního zákona, který měl mimo jiné snížit hranici trestní odpovědnosti, a to na 14 let. Senát tento návrh 8.2.2006 zamítl. Dle mého názoru by účinnějším nástrojem bylo zavedení postihu pro rodiče za chování dětí. Za každý čin by měl být někdo odpovědný. Zavedení takovéto odpovědnosti by znamenalo velký impuls pro rodiče, kteří by své děti lépe vychovávali.

Pakli-že poškozený s rozhodnutím policie nesouhlasí (věc byla odložena nebo bylo shledáno, že se jedná pouze o přešupek), je v jeho pravomocích podat si proti příslušnému rozhodnutí stížnost dle ust. § 159a odst. 7 tr. řádu. Tato stížnost se podává prostřednictvím policejního orgánu a rozhodne o ní státní zástupce. Stížnost se musí podat do tří dnů od doručení rozhodnutí.

3 Soudní řízení

Pokud státní zástupce shledá důvody, podá k příslušnému soudu písemnou obžalobu podle § 176 odstavec 1 trestního řádu, kterou řádně odůvodní. Pokud žádné důvody neshledá, je v jeho pravomoci věc odložit, podmíněně odložit či věc předat jinému orgánu.

3.1 Trestní řízení před soudem

Jestli-že se konalo zkrácené přípravné řízení, je i řízení před soudem ve zjednodušené formě. Zjednodušená forma může nastat tehdy, kdy se státní zástupce spolu s obviněným při hlavním líčení shodnou na tom, že se všemi skutečnostmi uvedené v návrhu zcela souhlasí. Pak není třeba provádět další dokazování. Soud může ale také pokračovat jako v „normálním“ řízení a rozhodnou například trestním příkazem, věc zastavit, podmíněně zastavit či schválit narovnání.

Před hlavním líčením je poškozenému doručena obžaloba a soud jej vyzve, aby včas sdělil návrhy na provedení důkazů v hlavním líčení a uvedl okolnosti, které mají být těmito důkazy objasněny. Vyrozumění o konání hlavního líčení musí být poškozenému doručeno nejméně tři dny před datem jeho konání. K jednání u soudu je nutné přinést předvolání, které jsme obdrželi, občanský průkaz, vyčíslení škody, popřípadě další dokumenty, k jejichž předložení poškozeného soud vyzval. Soud zasílá předvolání k hlavnímu líčení jak poškozenému, obžalovanému i dalším stranám v trestním řízení. Pokud obžalovaný není ve vazbě, bývá problém s doručením předvolání. Tím se celá záležitost značně protahuje. Obžalovanému se zašle předvolání k hlavnímu líčení, pokud se vrátí zpět k soudu s tím, že si jej obžalovaný nevyzvedl, obvykle se o doručení žádá justiční stráž. V praxi se justiční stráž dává na doručení lhůta 2 měsíce. **Můj názor je, že je v zájmu obžalovaného, aby se zajímal o to, jak soud rozhoduje, týká se to jeho osoby. Přikláníla bych se k tomu, aby soud, pokud si obžalovaný předvolání k hlavnímu líčení nevyzvedne, rozhodl bez jeho přítomnosti. Větší iniciativu bych pak věnovala doručení konečného rozhodnutí, aby oběť měla co nejdříve pravomocné rozhodnutí.**

Většina soudu není vybavena čekárnami pro poškozené. Proto bude s největší

pravděpodobností stát poškozený před jednací síní spolu se svědky a obžalovaným. Jestliže je pro poškozeného takovéto setkání s obžalovaným traumatizující nebo má strach o svou bezpečnost, neměl by váhat telefonicky či písemně kontaktovat předsedu senátu a požádat o bezpečné místo v soudní budově, kde může čekat, aniž by se setkal s obviněným.

Hlavní líčení je ve většině případů veřejné. Soud může veřejnost vyloučit v případě, že by byla ohrožena bezpečnost svědka nebo poškozeného. Vyloučení veřejnosti závisí na úvaze předsedy senátu. Pokud je poškozenému nepříjemné nebo má strach vypovídat o citlivých osobních otázkách před veřejností, neměl by váhat o tomto předsedu senátu informovat.

V soudní síni je přítomen státní zástupce, a to po pravé ruce předsedy senátu a po jeho levé ruce je přítomen obhájce obžalovaného. Pokud se řízení týká mladistvých pachatelů, sedí vpravo ještě zástupce orgánu sociálně právní ochrany dětí. Obžalovaný sedí za zády svědka, popřípadě po jeho pravici. Nachází-li se obžalovaný ve vazbě, spolu s ním tam jsou přítomní i příslušníci vězeňské stráže. Poškozený sedí na místě určené veřejnosti. Předseda senátu dá někdy poškozenému pokyn, aby si sedl vedle státního zástupce.

Hlavní líčení zahájí předseda senátu tím, že sdělí, jaká věc se bude projednávat. Následně vyzve státního zástupce k přednesení obžaloby. Poté soud vyslechne obžalovaného k obsahu obžaloby a k nároku na náhradu škody, byl-li uplatněn. V průběhu hlavního líčení dochází k dokazování trestného činu.

Poškozený je většinou u hlavního líčení slyšen jako svědek. Předseda senátu jej poučí, že je jeho povinností vypovídat pravdu. V případě, že uvede nepravdivé informace nebo některé informace zamlčí, vystavuje se riziku trestního stíhání pro trestný čin křivé výpovědi, kde se vystavuje hrozbě odnětí svobody na tři roky nebo peněžitému trestu, popřípadě dokonce odnětí svobody od dvou do deseti let. Poškozený má právo výpověď odmítnout. Poškozený je nejprve vyslechnut samotným předsedou senátu, poté mu mohou klást otázky členové senátu, státní zástupce, zmocněnec poškozeného, zástupce orgánu péče o děti, zástupce obžalovaného a nakonec i samotný obžalovaný. Jestliže existuje obava, že poškozený v přítomnosti obžalovaného nevypraví pravdu, případně, hrozí-li důvodná obava újmy na zdraví, smrti nebo jiné vážné

nebezpečí, ať již poškozenému nebo osobě jeho blízké, je předseda senátu povinen učinit případná opatření k zajištění bezpečnosti nebo utajení totožnosti poškozeného, popřípadě vykáže obžalovaného po dobu výsledku poškozeného z jednací síně. Zákona taktéž umožňuje, aby výslech osoby, jež se cítí být v nebezpečí, probíhal z jiné místnosti pomocí audiospojení. V praxi se toto ovšem moc neuplatňuje.

Práva poškozeného v trestním řízení:

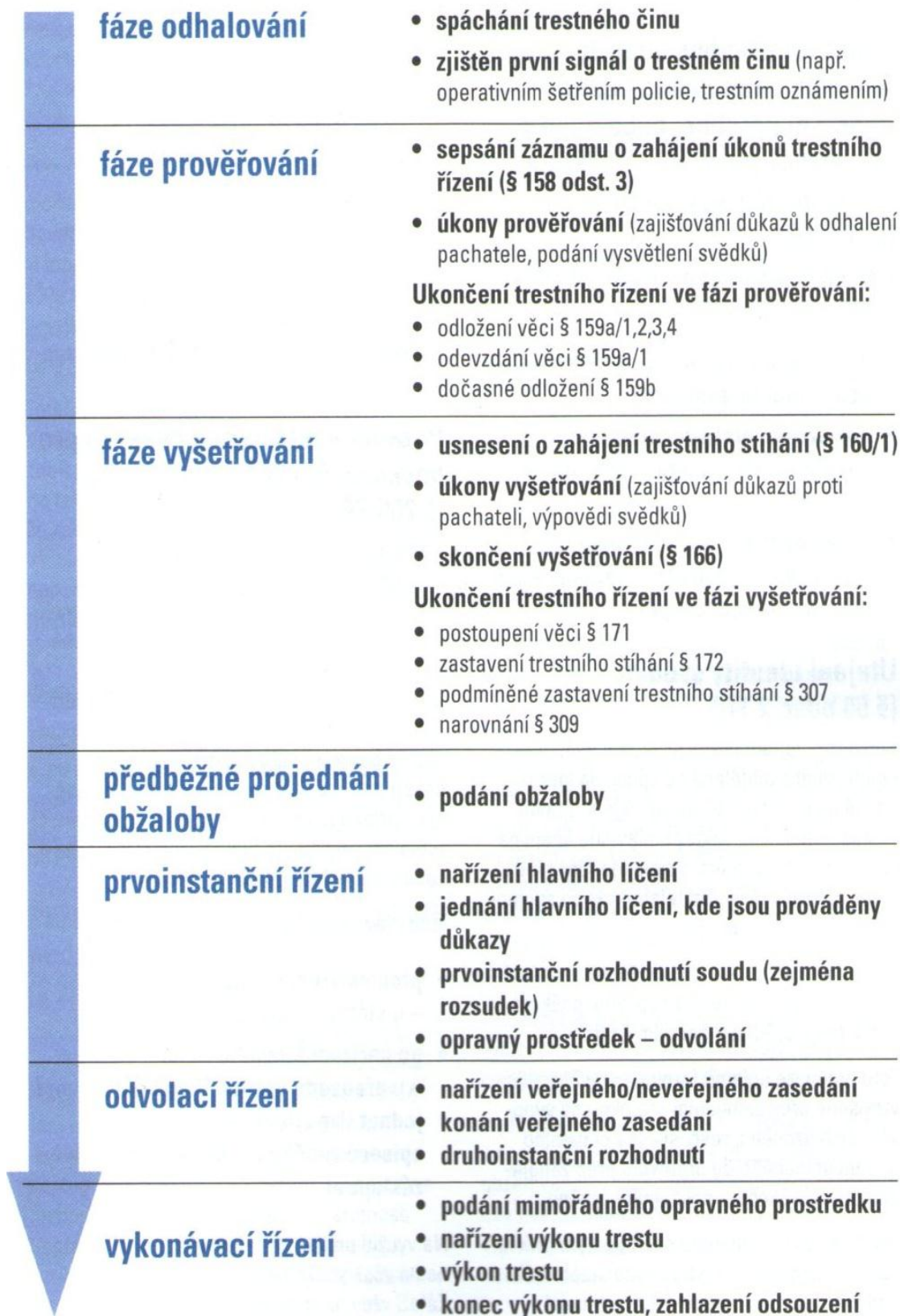
- právo činit návrhy, důkazy
- nahlížet do spisu a na vlastní náklady z něj pořizovat kopie či výpisky
- účastnit se jednání u soudu a vyjádřit své názory
- požadovat náhradu škody, která mu trestným činem vznikla
- právo nechat se, na základě plné moci zastoupit

Pokud tedy poškození nechce svá práva před soudem uplatnit sám, je oprávněn nechat se zastoupit zmocněncem. Tím může být osoba starší 18 let, která v případě nevystupuje jako svědek, znalec nebo tlumočník a je způsobilá k právním úkonům. Nemá-li poškozený dostatek finančních prostředků, aby si advokáta mohl dovolit, požádá v hlavním líčení soud nebo v přípravném řízení státního zástupce, aby mu byl poskytnut za sníženou odměnu případně zdarma. Poškozený však musí prokázat důvodnost této žádosti tím, že k návrhu připojí všechny dokumenty, které jeho finanční situaci dokazují. Jestli-že v průběhu řízení pominou důvody, pro které byl poškozenému advokát ustanoven, rozhodne soudce, případně státní zástupce o zproštění povinnosti zastupovat poškozeného.¹¹ Naopak, pokud obviněný splní požadavky § 36 a § 36a zákona č. 161/1961 Sb., je mu dle § 38 téhož zákona obhájce přidělen. V praxi tedy nastávají situace, kdy obviněný spáchá trestný čin, za který mu hrozí trest odnětí svobody s horní hranicí převyšující 5 let, je zákonem dána povinnost, ustanovit mu obhájce již v přípravném řízení, zatímco ten, co byl trestným činem, jím spáchaným, postižen, si musí obhájce zajistit a uhradit sám nebo žádat o přidělení státního zástupce.

---

¹¹ § 51a zákona č. 141/1961 Sb.

Pro lepší představu lze průběh trestního řízení znázornit následujícím schématem:

Pro poškozeného je toto velice důležitá část v celém procesu náhrady škody. Poté, co překonal počáteční fázi bezmoci a strachu, byl člověk - pachatel, který mu způsobil bolest, jež ho možná bude doprovázet do konce života, „postaven před soud“. Zároveň to pro něho a celou jeho rodinu znamená, během krátké doby, druhé, psychicky velmi náročné, období. Můj názor je, že na obviněného se v tomto řízení nahlíží jako na „chudáka, který musí dostat spravedlivý trest“. Oběť je zde opět jako zdroj informací, které mohou vést k tomu, že pachatel bude odsouzen. To, že je to člověk, který utrpěl újmu, žádá náhradu škody a zasloužil by lidské zacházení, soud v potaz nebere. Pro soud je to další případ, který musí v co nejkratší době skončit, neboť každý soudce je nucen hlídat si počet přidělených věcí a počet vyřízených věcí. Ani on tedy nemá zájem provádět další důkazy pouze proto, že poškozený žádá náhradu škody. Je mnohem jednodušší věc ukončit pravomocným odsouzením pachatele, poškozeného odkázat na občanskoprávní řízení a mít věc tak vyřízenou.

Pozitivum pro oběť trestného činu by měl znamenat zákon, který v červenci 2011 představil resort justice, a to zákon týkající se obětí trestných činů. Podle tohoto zákona by oběť trestného činu měla nárok na čistě individuální přístup a právo na informace. Oběť by nově měla být vyrozumívána o všech etapách vyšetřování. Novinkou v tomto zákonu je také tzv. důvěrník, který by měl sloužit poškozenému a doprovázet ho v rámci vyšetřování. Pokud jde o peněžitou pomoc, zde by mělo také dojít k zásadním změnám. Dosud bylo možná žádat úhradu újmy pouze za poškození zdraví či smrt. Tento zákon by umožnil odškodnění i obětem sexuálních deliktů. Jako prvotní odškodnění pro oběti trestného činu bude částka zvýšena na dvojnásobek současného stavu, tedy na 50.000,- Kč. Pozůstalí po obětech vraždy si budou moci zažádat o částku až 200.000,- Kč. Ministerstvo spravedlnosti se při tvorbě zákona inspirovalo Švýcarskem a Německem. Zákon by měl být účinný od ledna roku 2013.

3.1.1 Adhezní řízení

Adhezní řízení je součástí trestního řízení a projednává se při něm nárok poškozeného na náhradu škody způsobenou trestným činem. Účastníkem adhezního řízení je pouze poškozený, jež má právo na náhradu škody proti obžalovanému. O této náhradě škody soud rozhoduje zpravidla podle občanského zákoníku, případně

zákoníku práce, tedy podle jiného hmotného práva než je trestní právo.

Judikatura se shodla v tom, že obviněnému může být v rámci adhezního řízení soudem uložena povinnost k náhradě škody mimo jiné v případě, že v trestním řízení byla dostatečně prokázána výše škody a že za ni obviněný odpovídá. O náhradě škody soud rozhoduje na návrh poškozeného, nikoli z moci úřední. Tomuto tvrzení odpovídá rovněž § 43 odstavec 3 trestního řádu (zákon č. 141/1961 Sb.), který uvádí, že poškozený, jež má podle zákona proti obviněnému nárok na náhradu škody způsobenou trestným činem, má právo navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost tuto škody nahradit. Z návrhu musí být patrné, z jakých důvodů a v jaké výši poškozený nárok na náhradu škody uplatňuje.

Návrh musí poškozený učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování. Po přednesení obžaloby se předseda senátu poškozeného dotáže, zda navrhuje obžalovanému uložit povinnost k náhradě škody způsobenou trestným činem, popřípadě v jakém rozsahu.

Ideálním stavem pro poškozeného tedy je, že vzniklá škoda, jejíž náhrady se poškozený domáhá, souvisí přímo s projednávaným trestným činem obžalovaného a že se v průběhu trestního řízení podaří prokázat všechny předpoklady odpovědnosti obžalovaného za její vznik. V takovém případě, odsoudí-li soud obžalovaného za trestný čin, z něhož škoda vznikla, uloží mu zpravidla v rozsudku, aby ji poškozenému nahradil. Aby byl výrok o náhradě škody vykonatelný, musí splňovat přesné náležitosti. Vedle výše náhrady škody, kterou soud uložil obžalovanému nahradit poškozenému, musí obsahovat i přesné označení poškozeného údajem data narození a bydliště.

Uloží-li soud obžalovanému v odsuzujícím rozsudku povinnost nahradit poškozenému vzniklou škodu, musí ji obžalovaný uhradit ihned, jakmile se rozsudek stane pravomocný. Je to dáno tím, že trestní řád, na rozdíl od občanského soudního řádu, neukládá soudu povinnost, aby ve výroku o náhradě škody určil, v jaké lhůtě je obžalovaný povinen poškozenému plnit. Pokud soud povolí obžalovanému nahradit škodu ve splátkách, určí jejich výši v rozsudku a taktéž určí podmínky splatnosti. Podmínky splatnosti však nelze srovnávat s lhůtou plnění. Rozsudek je v trestním řízení pravomocný a vykonatelný doručení jeho opisu (jestliže zákon proti němu odvolání nepřipouští nebo je-li opravný prostředek přípustný) a marným uplynutím osmidenní

lhůty k podání odvolání.

Jakmile rozsudek nabude právní moci, stává se zároveň vykonatelný a pokud odsouzený povinností nahradit škodu řádně a včas dobrovolně nesplní, je exekučním titulem, na jehož základě lze podat návrh na výkon rozhodnutí, případně návrh na nařízení exekuce na majetek poškozeného.

Pokud má poškozený obavy, že obviněný bude jeho nárok na náhradu škody způsobenou trestným činem mařit nebo ztěžovat, je oprávněn podat návrh na zajištění jeho nároku na majetku obviněného.¹² Jedná se zejména o případy, kdy obviněný svůj majetek rozprodává, ukrývá, daruje nebo jej převádí na jiné osoby. Obsahem návrhu musí být důvod, na základě něhož se poškozený obává, že obviněný bude mařit či ztěžovat uspokojení jeho nároku a uvést konkrétní skutečnosti a jednání obviněného. Do návrhu je vhodné uvést majetek obviněného, jež přichází k zajištění v úvahu. Zajistit lze i nemovitost. Návrh se podává v přípravném řízení prostřednictvím státního zástupce, v řízení před soudem prostřednictvím soudu. V přípravném řízení může státní zástupce nárok poškozeného zajistit i bez jeho návrhu. Nárok se zajistí až do pravděpodobné výše škody. Tento nárok lze zajistit ihned po zahájení trestního stíhání. Obviněný nemůže po zajištěný majetku s tímto nakládat, zatížit jej nebo převést na jinou osobu. Po celou dobu zajištění jsou veškeré právní úkony obviněného týkající se zajištěného majetku neúčinné. Obviněný může namísto zajištění majetku složit peněžitou jistotu, a to ve výši pravděpodobného nároku poškozeného na náhradu škody. Složí-li obviněný nižší jistotu, provede soud nebo státní zástupce zajištění majetku obviněného v takovém rozsahu, v jakém pravděpodobný nárok poškozeného není zajištěn peněžitou jistotou.

3.1.2 Význam Probační a mediační služby

Cílem Probační a mediační služby je zprostředkování účinného vyřešení konfliktů, které jsou spojené s trestnou činností. Zároveň zajišťuje efektivní výkon alternativních trestů se zaměřením na zájem poškozeného a prevenci kriminality. Snaží se pomoci poškozeného s jeho odškodněním a s navrácením pocitu bezpečí a důvěry ve spravedlnost. Její činnost lze rozdělit do tří fází:

- a) Předrozsudková fáze – v této fázi hledá způsob, jak své klienty zapojit do řešení

---

¹² § 47 zákona č. 141/1961 Sb.

problému a zprávami pro soud se podílí na rozhodnutí soudu nebo státního zástupce

- b) porozsudková fáze – v této fázi provádí kontrolu plnění rozhodnutí a podává soudu pravidelně o tomto zprávy
- c) vykonávací fáze – do této fáze spadá dohled probačního úředníka na chování obviněného za situace, kdy soud rozhodne o dohledu, podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, kontrola výkonu obecně prospěšných prací, dohled nad výkonem výchovných opatření

3.1.3 Trestní řízení před soudem s mladistvou osobou

Poškozený může žádat náhradu škody i po mladistvém. Soud jeho návrhu může vyjít vstříc a stanovit tzv. odklad do doby, kdy mladistvý začne být výdělečně činný. V praxi to tedy probíhá tak, že pokud je mladistvému v době spáchání skutku 17 let, ukončení jeho vzdělání proběhne za dva roky, soud stanoví povinnost mladiství přiznanou částku na náhradě škody poškozenému uhradit za dva roky, tedy v momentě, kdy je schopen nastoupit do zaměstnání.

3.2 Občanskoprávní řízení

Pokud se poškozenému nepodařilo uplatnit svůj nárok na náhradu škody v trestním řízení u soudu (např. neuplatil své nároky včas a řádně, bylo rozhodnuto ve zkráceném řízení trestním příkazem, apod.), musí podat proti pachateli žalobu na náhradu škody u civilního soudu, občanskoprávní cestou.

Žaloba se podává u okresního soudu. Je na žalobci, zda ji podá u soudu, v jehož obvodu má bydliště pachatel trestného činu nebo u soudu, v jehož obvodu došlo ke spáchání trestného činu. Žalobu je nutné podat v potřebném počtu tak, aby jedno vyhotovení zůstalo na soudu a každý žalovaný obdržel po jednom vyhotovení. Žaloba musí obsahovat povinné údaje:

- soud, pro něhož je žaloba určena
- označit všechny účastníky, a to jménem, příjmením, datem narození, adresou bydliště

- stručně vylíčit, co je důvodem žaloby
- navrhnout rozhodnutí, jež se žalobce domáhá

Za podání žaloby hradí žalobce soudní poplatek ve výši 4% z žalované částky, nejméně 600,- Kč, nejvíce 1.000.000,- Kč. Jestli-že poplatek nebude zaplacen, soud řízení zastaví. Poplatek netřeba hradit, jedná-li se o žalobu o náhradu škody na zdraví nebo náhradu majetkové újmy vzniklé v souvislosti s ublížením na zdraví. Pokud žalobce doloží všechny potřebné důkazy, může ve své žalobě navrhnout, aby soud rozhodl tzv. platebním rozkazem. Vydá-li soud platební rozkaz a žalovaný si proti tomuto podá odpor, soud ve věci nařídí ústní jednání.

Žalobci nic nebrání v tom, aby si žalobu sepsal a podal sám. Je pro něj však vhodnější nechat se zastoupit advokátem. V občanskoprávním řízení totiž platí, že žalobce nese tzv. důkazní břemeno – musí prokázat svůj nárok. Pokud by byl neúspěšný a žaloba byla zamítnuta, byl by nucen uhradit soudní výlohy i žalovaného, tedy pachatele trestného činu. Uspěje-li žalobce, jeho výdaje v soudním sporu, včetně soudního poplatku a výloh za právní zastoupení, hradí žalovaný.

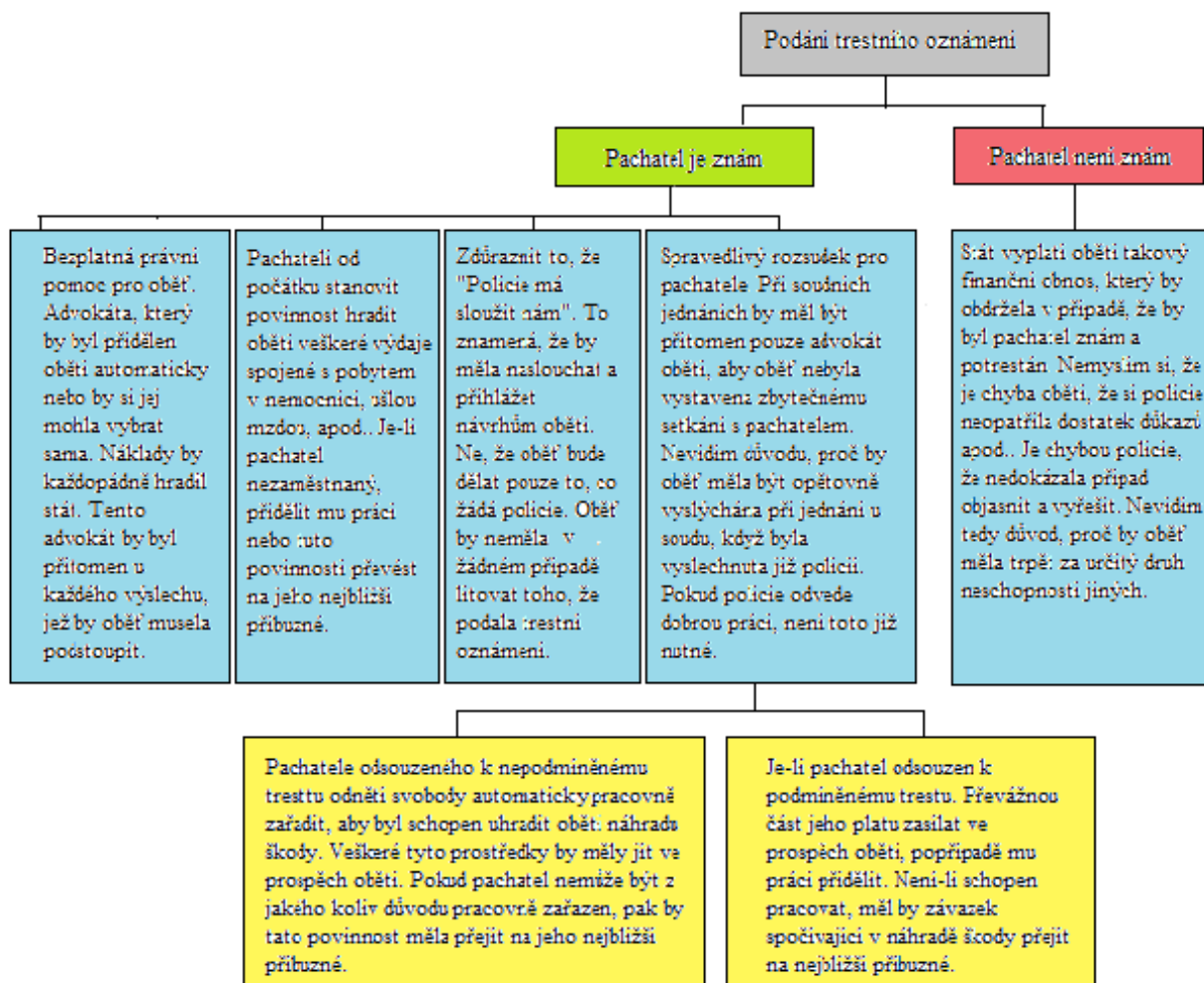
Pokud soud ve věci nařídí jednání, vyzve k účasti všechny účastníky řízení. Jednání je ve většině případů veřejné. Po zahájení jednání vyzve soud žalobcem případně jeho zástupce k přednesení žaloby a žalovaného a další účastníky řízení, aby se k dané věci vyjádřily. Řízení může skončit, pokud se všechny strany dohodnou, soudním smírem. Soud jej neschválí pouze tehdy, je-li v rozporu s právními předpisy. Poté přednesou své návrhy k důkazům.

Pokud žalobce požaduje škodu na zdraví, soudce není kompetentní sám posoudit, jaká skutečná škoda poškozenému vznikla. Proto vždy nechá vypracovat znalecký posudek a jednání odročí na neurčito.

Stanoví-li soud soudního znalce v daném oboru, každého účastníka o tomto vyrozumí usnesením. Žalobce i žalovaný jsou povinni (nejsou-li osvobozeni od placení soudních poplatků) uhradit na účet soudu zálohu za vypracování znaleckého posudku. Celý spis včetně zdravotní dokumentace žalobce se zašle ke znalci. Znalec vyzve žalobce, pokud je to nezbytné, aby se dostavil na vyšetření. Toto vyšetření mnohdy probíhá i na několik etap. Žalobce jej musí absolvovat na vlastní náklady.

V této, již třetí fázi, procesu v cestě k náhradě škody již není oběť a pachatel. Stranami tohoto řízení jsou žalobce a žalovaný. Zde již nikoho nezajímá, že je zde oběť a pachatel trestného činu. Jestliže se do této doby na oběť braly nepatrné ohledy, v tomto řízení se zcela jistě již neberou. Je to stejné jako jakékoliv jiné civilní řízení, například žaloba o zaplacení částky či rozvod. Dle mého názoru je toto pro poškozeného, jež se stal obětí násilného trestného činu, výsměch. Není jediný důvod, proč by žalobce měl hradit soudní poplatek. Soudní jednání by mělo započít okamžitě, nečekat na připsání soudního poplatku. V konečném rozhodnutí by pak soud dal povinnost žalovanému tento poplatek uhradit. Co se týká záloh na znalecké posudky, náklady na dopravu žalobce k soudnímu znalci apod., tyto by měl hradit žalovaný. Jeho vinnou se koná toto řízení, proto by měl snášet veškeré povinnosti z něho plynoucí.

V následujícím schématu jsem alespoň stručně popsala, jak by měl, dle mého názoru, probíhat celý proces k náhradě škody:

4 Odškodnění obětí v zahraničí

Kompensací pro oběti trestných činů se věnuje řada mezinárodních dokumentů. Většina zemí evropského společenství, s výjimkou Řecka, přijaly legislativu upravující kompenzaci pro oběti trestných činů. Itálie a Španělsko omezily její aplikaci na kompenzaci újmu způsobené teroristickými akcemi.

První rozvinutou zemí, která vytvořila program pro kompenzaci poskytované státem, byl Nový Zéland. Funguje zde již od roku 1964. V USA byl první program na kompenzaci vytvořen v roce 1966, v Novém Jižním Walesu, stejně jako v Kanadě, pak v roce 1967. Bez ohledu na situaci v konkrétní zemi je poskytnutí kompenzace vázáno na splnění daných podmínek. Nejčastěji mají právo na kompenzaci oběti závažných, násilných trestných činů. Většina zemí má ve svých programech ustanoveno poskytování výplat osobám odkázaným na poškozené, jestliže nejsou schopni sami zabezpečit svou existenci. Kompenzace jsou vypláceny, i když v menší míře, i obětem trestných činů, jejichž pachatelé nebyli odsouzeni. O tom, zda oběť má právo na kompenzaci, rozhodují speciální rady či komise. Kompenzace je hrazena ze speciálních fondů se přispívá jednak ze státního rozpočtu, popřípadě z části zdravotní pojišťovny, jednak **do fondu přispívají sami odsouzení pachatelé zvláštními poplatky nebo přímo finančními pokutami, uloženými za delikty, jež spáchali.** Ve většině zemí je výše odškodného limitována minimální a maximální částkou.¹³

Rovněž ve Švédsku příslušný zákon z roku 1971 limituje kompenzace převážně na oběti násilné trestné činnosti, i když zákonné změny z roku 1988 rozšířily možnosti odškodnění rovněž na určité trestné činy nespojené s násilím.

V Německu v roce 1976 byl přijat Zákon o kompenzaci obětí trestného činu (The Crime Victim Compensation Act), který umožňuje poskytnutí kompenzace obětem násilných trestných činů a je omezen na ty jedince, kteří plně spolupracují se systémem trestní justice. Z působnosti zákona může být vyloučen i poškozený, který přispěl ke spáchání deliktu, nebo nepodal neprodleně trestní oznámení. Podpora je vyplácena tehdy, pokud poškozenému klesl v důsledku spáchaného činu příjem o 25 % po dobu šesti měsíců nebo za účelem rekvalifikace poškozeného, dále pak je vypláceno pohřebné

---

¹³ časopis České vězeňství 2/1996

a renta pozůstalým. Neodškodňuje se bolestné a stres. O odškodnění je třeba žádat ve lhůtě stanové zákonem, žádost projednává zaopatřovací úřad země, kde má poškozený bydliště nebo sídlo.

V Rakousku je podobně jako v SRN pomoc obětem trestného činu orientována na sociální pomoc podle zákona z roku 1982. Tento druh kompenzace probíhá na federální úrovni, je přiznán přímým nebo nepřímým obětem násilného deliktu, a to pouze potřebným, pokud selžou jiné možnosti. Nárok na poskytnutí kompenzace státem mohou vznášet i cizí státní příslušníci. V první řadě se však poškozený obrací na soud se svým nárokem na náhradu škody ve věcech občanskoprávních.¹⁴

4.1 Oběť trestného činu ve Švýcarsku

Ve Švýcarsku nabyt dne 1. ledna 2009 účinnosti zákon o odškodnění oběti trestného činu. Podle tohoto zákona oběti trestných činu získávají poradenství a různé formy okamžité pomoci.

Jedná se zejména o:

- případy násilí (např. vraždy, zranění, krádež)
- sexuální trestné činy (např. znásilnění, sexuálního útoku)
- domácí násilí (např. fyzické zranění, těžké ublížení na zdraví, ohrožení)
- zranění při silničních dopravních nehodách

Pomoc je k dispozici pro každého, jehož integrita byla přímo postižena, a to tělesné, sexuální nebo psychicky, v důsledku trestného činu, bez ohledu na to zda byl pachatel odsouzen, nebo ne. Pomoc mohou také využít rodinní příslušníci (manžel nebo manželka, rodiče, děti, sourozenci), nebo jiné osoby (partner) v blízkosti oběti. Poradenství je pro oběti a jeho rodiny zdarma a spočívá v zajištění zdravotní, psychologické, sociální, materiální a právní pomoci. Finanční kompenzace se poskytuje bez ohledu na jejich finanční situaci. Odškodnění za smrt a zranění je stanoveno horní hranicí 120 tisíc švýcarských franků za zločin. Kromě tohoto je, po posouzení všech okolností, možná i další forma náhrady škody, a to 70.000 švýcarských franků pro pozůstalé za oběť a 35.000 švýcarských franků pro ty, kteří přežili. Pokud jde o práva oběti v trestním řízení, mezi ty patří právo na informace (např. získání informací

---

¹⁴ časopis České vězeňství 2/1996, str. 37 -38

týkající se pomoci při prvním slyšení u policie nebo státního zástupce), právo na ochranu (v případě, že je to přání oběti, má právo na tzv. důvěrníka), právo na účast.

4.2 Poškozený podle slovenského trestního řádu

V roce 1993, kdy došlo ke vzniku České a Slovenské republiky, převzaly oba státy právní řád tehdejší Československé republiky. Od této doby došlo k postupné změně těchto předpisů.

1. ledna 2006 nabyl na Slovensku účinnosti trestní zákon č. 300/2005 Z. z., spolu s trestním řádem č. 301/2005 Z. z. V důvodové zprávě slovenského trestního řádu se uvádí, že cílem tohoto řádu je vytvoření legislativních předpokladů pro operativnější, pružnější proces objasňování a odhalování kriminality a pachatelů, spravedlivý, včasný soudní proces. Konečným výsledkem je spravedlivé potrestání pachatele a jeho rozsáhlý výchovný účinek. Důvodová zpráva dále uvádí, že je nezbytné zvýšit ochranu svědkům a poškozenému. Změna v tomto trestním řádu má poskytnout posílení procesního postavení poškozeného v trestním řízení, a to nejen z hlediska jeho aktivity při dokazování, ale také možností disponovat s trestním stíháním v zákonem vymezených případech.¹⁵

Poškozený je definován v § 46 odstavec 1 slovenského trestního řádu, a je zde vymezen jako osoba, jíž bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální nebo jiná škoda nebo bylo porušena či ohrožena její jiná zákonem chráněná práva nebo svobody. Mezi jeho práva patří: vyjádřit se, zda souhlasí s trestním stíháním, uplatnit nárok na náhradu škody, činit návrhy na provedení či doplnění důkazů, nahlížení do spisů, účastnit se hlavního líčení nebo veřejného zasedání, právo závěrečné řeči a právo podávat opravné prostředky.¹⁶ § 6 odstavec 2 slovenského trestního řádu ukládá orgánům činným v trestním řízení a soudům povinnost dbát na to, aby při poskytování informací kladly důraz na zájem poškozeného, jehož osobní údaje se nezveřejňují, což má zabránit nežádoucí publicitě.

Poškozený, kterému byla způsobena škoda trestným činem podle § 46 odstavec 3 slovenského trestního řádu, je oprávněn navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku

---

¹⁵ <http://www.justice.gov.sk>

¹⁶ <http://www.justice.gov.sk>

uložil obžalovanému povinnost tuto škodu nahradit. Poškozený má právo na zajištění svého nároku na náhradu škody až do pravděpodobné výše škody, pokud-liže existuje důvodná obava, že uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody bude mařeno nebo ztěžováno. V § 50 odstavci 1 slovenského trestního řádu je konkrétně uvádí, na jakých hodnotách obviněného nárok poškozeného zajistit. Pokud bylo poškozenému v trestním řízení vyhověno a byl mu přiznán alespoň zčásti nárok na náhradu škody, je odsouzený, jemuž byla tato povinnost uložena povinen nahradit poškozenému náklady potřebné k uplatnění jeho nároku v trestním řízení, včetně nákladů vzniklých při přibrání zmocněnce.

4.3 Rámcové rozhodnutí Rady EU z roku 2001 o postavení oběti v trestním řízení

Cílem tohoto dokumentu je snaha poskytnout oběti trestné činnosti co možná nejlepší právní ochranu a ochranu jejich zájmů, bez ohledu na to, v jakém členském státě se právě nachází. Za oběť se zde považuje fyzická osoba, jež utrpěla škodu (škodu fyzickou, psychickou, citovou újmu či hmotnou ztrátu), způsobenou jednáním nebo opomenutím, které porušuje trestněprávní předpisy členského státu. Tento dokument zaručuje oběti:

- respekt a uznání
- slyšení a předložení důkazů
- právo na obdržení informací
- záruku komunikace
- specifickou pomoc pro oběti
- výlohy spojené s trestním řízením
- právo na ochranu
- právo na odškodnění v průběhu trestního řízení

4.4 Deklarace OSN o základních principech spravedlnosti oběti trestných činů a zneužití moci

Valné shromáždění přijalo tuto deklaraci v roce 1985, v níž stanovuje minimální standart pro zacházení s oběťmi trestných činů. Tato deklarace je považována za Magnu

chartu obětí trestných činů po celém světě. Deklarace uvádí, že k obětem trestné činnosti je třeba přistupovat s pochopením, soucitem, respektem, zabezpečit jim přístup ke spravedlivé náhradě škody, která jim byla trestným činem způsobena.

Členským státům OSN tato deklarace doporučuje, aby byly obětem poskytovány potřebné informace, pomoc, přihlíželo se k jejich názorům a potřebám, respektovala je jejich lidská důstojnost a aby včas obdržely spravedlivé odškodnění. Osoba je zde pokládána za oběť bez ohledu na to, zda byl pachatel odhalen, zadržen, stíhán či odsouzen a bez ohledu na příbuzenský vztah oběti a pachatele. Pojem oběť se zde za určitých okolností vztahuje i na nejbližší členy rodiny nebo osoby, které jsou v bezprostřední péči oběti.

4.5 Doporučení rady Evropy č. R (85) z roku 1985 o postavení oběti v rámci trestního procesu

Toto doporučení je mnoha případech podobné Deklaraci OSN. Uvádí se zde, že základní funkce trestního soudnictví je uspokojit potřeby svědků a jejich zabezpečit jejich ochranu. V tomto ohledu je proto nezbytné zvýšit důvěru oběti v trestní justici. Oběti trestných činů, by měly mít informace o konání hlavního líčení a možnosti uplatnit svůj nárok na odškodnění v rámci trestního řízení. Je zde také doporučeno chránit soukromí oběti a v případě potřeby jí poskytnout ochranu.

V zahraničí je běžné hovořit o dvou rovinách zakončení trestního řízení – o odškodnění a také o satisfakci, zejména morálním zadostiučiněním. Například v USA je za vymáhání nezaplacených odškodnění zodpovědný státní zástupce. Vyhýbá-li se vědomě odsouzený zaplacení náhrad, může být opětovně odsouzen k původnímu trestu. Náhrada škody poškozeným je vyplácena přednostně před ostatními pohledávkami. Pokud odsouzený získá větší částku peněz, a to z jakéhokoliv zdroje, musí tyto prostředky použít k zaplacení náhrad apod.. V Rakousku, Švýcarsku i Německu je zajištění náhrady škody poškozeným fakticky i legislativně na nesrovnatelně vyšší úrovni než u nás a je pro stát samozřejmostí. V tomto ohledu jsme skutečně o desetiletí pozadu – jen pro srovnání délka lhůty pro uplatnění náhrady škody u nás je 10 let, v Rakousku 30

let. Návrhy na změnu jsou zpracované a bude záležet pouze na postoji zákonodárců, zda se v tomto smyslu dočkáme změny i u nás.

5 Doporučení oběti – jak postupovat

Cesta k dosažení náhrady škody způsobené trestným činem nebývá snadná, nicméně zpravidla se vyplácí ji podstoupit. Tváří v tvář zločinu a jeho následkům bývají lidé, až na výjimky zcela bezradní. Všichni ve skrytu duše doufáme, že sám nám tato zlá zkušenost vyhne. Přesto ale tato situace může nastat a je velice důležité, aby oběť věděla, co jí čeká, co bude muset podstoupit a důkladně se na to připravit.

Prvním krokem na cestě k dosažení náhrady škody je uplatnění nároku v trestním řízení vedením proti pachateli. Návrh je třeba učinit písemně nebo ústně do protokolu, a to již na Policii ČR, státnímu zástupci nebo přímo trestnímu soudu, nejpozději však před zahájením dokazování (tedy nikoliv například až v rámci výslechu u hlavního líčení). O datu konání hlavního líčení je poškozený vždy soudem informován.

Orgány v trestním řízení ani pachatel trestného činu se o náhradu škody zpravidla nepostarají, o svá práva musí poškozený bojovat sám.

V případě, že se poškozenému podařilo projít celým trestním řízením úspěšně a dosáhl vydání odsuzujícího rozsudku, zdaleka ještě nemá vyhráno. Celá řada pachatelů ani po právní moci odsuzujícího rozsudku, škodu dobrovolně nehradí. Je to opět poškozený, kdo musí být aktivní a o zaplacení přiznaného nároku se zasazovat. Nebude-li odsouzený ochoten hradit poškozenému škodu ani ve splátkách, může poškozený navrhnout exekuci jeho majetku. Způsoby, jakými je možno se dobrat náhrady škody, pokud k ní pachatel dobrovolně nepřistoupí, jsou dva. Exekuce prostřednictvím soukromého exekutora nebo výkon rozhodnutí prostřednictvím soudu. Rychlejší náhradě škody poškozený pomůže, uvede-li co nejvíce informací o odsouzeném (např. o jeho zaměstnání a majetkových poměrech). Postup při vymáhání náhrady škody cestou exekuce – výkonu rozhodnutí lze shrnout do následujících kroků:

- Má-li poškozený k dispozici pravomocný odsuzující rozsudek (trestní příkaz) ukládající pachateli povinnost nahradit mu způsobenou škodu, měl by pachateli nejprve zaslat výzvu k náhradě škody, ve výzvě se odvolat na povinnost uloženou soudem, uvést bankovní spojení a přiměřenou lhůtu k zaplacení

- Zajistit si doložku právní moci a vykonatelnosti na rozsudku (trestním příkazu) na soudu, který ve věci rozhodoval.
- Vybrat si soudního exekutora a obrátit se na něj s dotazem, zda je ochoten exekuci provést. Seznam exekutorů je k dispozici na stránkách www.exekutorskacomora.cz. Zde se poškozený dozví veškeré náležitosti návrhu na podání exekuce. K návrhu musí doložit ověřenou kopii rozsudku (trestního příkazu).

Pokud pachatel neuhradí škodu ani do doby, kdy se bude chýlit ke konci zkušební doba pachatelova podmíněného odsouzení, měl by toto poškozený oznámit soudu, který ve věci rozhodoval v prvním stupni. Pachatelů v tomto případě hrozí přeměna podmíněně odloženého trestu odnětí svobody na trest nepodmíněný, což jej může přimět k větší aktivitě směrem k náhradě škody.

Každý oprávněný s pravomocně přiznaným nárokem na náhradu škody má právo po soudu požadovat, aby se dotázal pachatele na jeho majetkové poměry. V případě, že tak neučiní, hrozí mu uložené pořádkové pokuty až do výše 50.000,- Kč a dále nebezpečí trestního stíhání za přečin poškozování věřitele.

Vyhýbá-li se pachatel plnění své povinnosti k náhradě škody například účelovým zbavováním se svého majetku (např. bezúplatné převody na třetí osoby), může se poškozený domáhat civilní žalobou toho, aby soud vyslovil neúčinnost těchto jeho úkonů vůči němu jako pachatelovu věřiteli.

Není-li poškozenému přiznán nárok na náhradu škody v trestním řízení, ač jej řádně uplatnil, je trestním soudem odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních. V takovém případě se musí žalobou o náhradu škody obrátit na občanskoprávní soud, kde jej bude tížit důkazní břemeno.

Je nepochybné, že od samotného trestného činu přes veškerý ten postup oběť i její rodina, prožívají velké psychické i fyzické vypětí. Vyhledání odborné pomoci v takové situaci je naprosto normální. Oběť by měla vyhledat odbornou pomoc, pokud cítí, že:

- už nemá nad sebou kontrolu – neovládá hnutí své mysli
- změnilo se její chování

- se podle vyjádření blízkých osob radikálně změnily samy

jako příklad specializovaného pracoviště, který se zabývá pomocí obětem kriminality v České republice, uvádím Bílý kruh bezpečí, který zde působí již 20 let. V této organizaci obětem pomáhají s vyrovnáním se s danou situací. Pomáhají oběti nejen v jednání s Policií ČR, ale také se soudy.

Oběť kriminálních činů potřebují především pochopení pro svoje trápení a problémy; průběžné informace o tom, jak probíhá projednávání jejich věci; rychlé a účinné řešení celé záležitosti. Nejblíží příbuzní by měli ušetřit oběť všech výčitek; naslouchat oběti, porozumět jí a podporovat ji, s mírou a taktem s ní soucítit, avšak nezbuzovat a neposilovat v ní pasivity. Při vymáhané nároku na náhradu škody je nutno se obrnit trpělivostí a ve své snaze neustávat ani v dílčích neúspěších.

Závěr

Každý by si měl uvědomit, co prožívá a čím vším si musí projít oběť jakéhokoliv trestného činu. Tento člověk věří ve spravedlnost. Věří v ní do té doby, než podá trestní oznámení a začne osobně prožívat pocit, který přísluší právě oběti. Pocit bezmocnosti, nespravedlnosti, strachu. „Je to jen ztráta času, stejně nikoho nechytanou a nikdo mi nic nedá...“ „Chceme i nadále v této vesnici žít, kdyby lidé věděli, co se stalo naší dceři...“ I toto jsou důvody, kvůli kterým se mnoho lidí rozhodne trestný čin vůbec nenahlásit.

Kolik lidí, kteří prošli, někdy mnoholetých, procesem domáhání se něčeho, co jim patří, tedy náhrady škody, by byly ochotni říct „stálo to za to“? To procento je, dle mého názoru, minimální. Společnost by si měla uvědomit, že trestný čin netvoří pouze pachatel a poškozený, tedy oběť. Oběť má svou rodinu a ta skutkem, který se stal, trpí stejně jako samotná oběť. Pokud oběť trestného činu přijde následkem trestného činu například do trvalé invalidity, nikdo neřeší skutečnosti, jaké úskalí to přináší do jejich života.

Existuje řada příruček určené právě pro oběti, které jim sdělují, jak by se v dané situaci měli zachovat a co by měli udělat. Praxe je ale mnohdy jiná. Stát by měl, dle mého názoru, vytvořit pro oběti trestných činů lepší podmínky, aby nedocházelo k situacím, kdy mnozí z nich, ze strachu z toho, co se bude dít, trestný čin ani neohlásí. Při samotném vyšetřování se oběť trestného činu cítí psychicky daleko hůř než samotný pachatel. K tomu by rozhodně docházet nemělo.

Proč tedy stát nevytvoří takové podmínky, kdy by oběť trestného činu měla při vyšetřování jistá privilegia? Příkladem by mohlo být finanční příspěví ze strany pachatele. V případě, že by byl zaměstnán, šlo by část jeho mzdy oběti. Stane-li se, že pachatel není zaměstnán, dostal by jakoukoliv práci přidělenou tak, aby byl schopen svůj závazek vůči člověku – rodině tohoto člověka, kterému způsobil svým protiprávním jednáním újmu, schopen dostát. Mnohokrát jsme svědky soudních sporů, kdy je sice pachatel odsouzen k trestu odnětí svobody a je mu uložena povinnost nahradit poškozenému způsobenou škodu, ale otázka zní: „Já jako poškozený, uvidím někdy tuto částku“? Na základě statistiky Vězeňské služby ČR je patrné, že pouze 35 % všech odsouzených je pracovně zařazeno. A tady je odpověď na mou otázku. **Nemá-li**

pachatel majetek či finanční rezervy, poškozený má pouze nepatrnou šanci, soudem přiznanou částku na náhradě škody, z pachatele vymoci. Každý se asi v této chvíli dokáže vžít do role oběti násilného trestného činu, která si prošla několika stáními u soudu, drží v ruce pravomocné rozhodnutí s přiznanou částkou na náhradě škody, ale neexistuje řešení, jak jí po pachateli vymoci.

V mých očích se české justice zabývá převážně tím, aby byl pachatel trestného činu dopaden a potrestán, ale již zapomíná, že toto je pro oběť, která byla tímto trestným činem poškozena, jen minimální zadostiučinění. Samozřejmě, že pro oběť trestného činu, je pozitivní, že pachatel je uznán vinným, ale po všem, čím si do této chvíle prošla, to v ní žádný pocit štěstí nevyvolá. Postoj našich zákonodárců k pojetí náhrady škody a nároku na odškodnění se přiklání k výkladu, že jde primárně o nároky soukromoprávní. V rámci satisfakce ve prospěch poškozeného se náhrada škody zastihuje uloženým trestem. Stát ve skutečnosti vůbec nezajímá, zda pachatel vedle výkonu trestu také odčinil škodlivý následek své trestné činnosti. Vymáhání náhrady škody tak ponechává na bedrech poškozeného, která nemá účinné nástroje k tomu, aby náhradu škody od pachatele vymohl.

Nikdo nezohlední to, co tento člověk prožívá, jak se cítí, když si každý rok od této události traumaticky promítá celou situaci, nikdo nemyslí na pozůstalé, kterým se změnil celý život. Závěrem by si každý měl položit otázku. Dokázala bych projít v našem právním státě celým procesem uplatnění náhrady škody bez psychické újmy či následků do konce života? Z vlastní zkušenosti mohu říct, že NE.

Cílem této bakalářské práce bylo přiblížit a rozebrat institut náhrady škody. Kdo se stal obětí trestného činu, ví, že největší pomocí pro oběť v dané situaci je, když jí někdo podá pomocnou ruku a řekne jí, co má udělat, na koho se má obrátit a co jí bude čekat. Pokud tato práce pomůže alespoň jednomu takovému člověku nebo vytvoří základní přehled o náhradě škody u široké veřejnosti, pak splní můj cíl.

Literatura

Odborná literatura

- BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M. *Náhrada škody podle občanského, obchodního, pracovního a správního práva*. 1. vyd. Praha: Linde, 1995. ISBN 80-85647-53-2.
- JELÍNEK, J. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-618X
- KRÁL, V. *Odškodňování obětí trestné činnosti. Zákony s poznámkami*. 1. vyd. Praha, C. H. Beck, 1998. ISBN 80-7179-175-X
- ŽATEČKÁ, E. *Postavení a úkoly probační a mediační služby*. vyd. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-87071-55-7
- ČÍRTKOVÁ, L. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-2014-2
- RŮŽIČKA, M., PÚRY, F., ZEZULOVÁ J. *Poškozený a adhezni řízení v České republice*. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9
- CHMELÍK J. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního*. 2. vyd. Praha: Linde Praha a.s., 2009. ISBN 978-80-7201-778-2

Zákony a ostatní normy

- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
- Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád
- Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník
- Zákon č. 264/1992 Sb., Obchodní zákoník
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
- Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
- Zákon č. 257/2003 Sb., o probační a mediační službě ČR
- Vyhláška č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění

- Zákon č. 262/2006 Sb., Zákoník práce

Elektronické zdroje

- *Informace o trestním řízení* [online].
Dostupné z WWW: <http://www.trestni-rizeni.com/>, 5.7.2011
- *Informace o náhradě škody* [online].
Dostupné z WWW: [http://www.nahradaskody.cz /](http://www.nahradaskody.cz/), 5.7.2011
- *Odškodnění obětí trestných činů* [online].
Dostupné z WWW:
http://www.ec.europa.eu/civiljustice/comp_crime_victim/comp_crime_victim_e_c_cs.htm, 20.7.2011
- *Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky - predpisy* [online].
Dostupné z WWW:
http://www.jaspi.justice.gov.sk/jaspiw1/htm_zak/jaspiw_mini_zak_zobraz_skup1.asp?skupina=1, 20.7.2011
- *Výkazy soudů a státních zastupitelství* [online].
Dostupné z WWW:
<http://www.cslav.justice.cz/InfoData/vykazy-soudu-a-statnich-zastupitelstvi.html>, 20.7.2011
- *Přístup k právu Evropské unie* [online].
Dostupné z WWW:
<http://www.eur-lex.europa.eu/cs/index.htm>, 10.8.2011
- *Švédský portál* [online].
Dostupné z WWW:
<http://www.translate.google.com/translate?hl=cs&langpair=en%7Ccs&rurl=translate.google.cz&u=http://www.ch.ch/private/00093/00104/00514/00522/index.html%3Flang%3Den>, 10.8.2011
- *Parlament České republiky* [online].
Dostupné z WWW:
<http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?stz=1>, 10.8.2011
- *Stránky Švýcarských obětí* [online].
Dostupné z WWW:

<http://www.translate.google.com/translate?hl=cs&langpair=en%7Ccs&rurl=translate.google.com&u=http://www.sodk.ch/en/fachbereiche/familien-generationen-gesellschaft/opferhilfe/wwwopferhilfe-schweizch.html>, 10.8.2011

- <http://www.slovník-cizich-slov.net>

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1 – Přehled možností kompenzace, strana 27

Tabulka č. 2 – Majetková škoda u pravomocně skončených věcí, strana 37

Graf č. 1 - Vývoj nápadů žádostí o peněžitou pomoc, strana 30

Graf č. 2 - Výše proplacené peněžité pomoci, strana 30

Graf č. 3 - Způsob vyřízení trestných věcí, strana 37